

AB Hukuk Düzeni

- AB Hukuk Düzeninin karmaşıklığı
- AKÇT, Roma Antlaşmaları, Maastrich ve Lizbon Antlaşmaları ile AB hukukunun oluşumu
- Doğrudan etki ve doğrudan uygulanabilirlik
- AB Hukukunda üstünlük prensibi
- AB Hukukunun kaynakları

1-Birincil Mevzuat

2-Hukukun Genel İlkeleri

3-U.a. Andlaşmalar

4-İkincil Hukuk

5-Üye devletler arasında akdedilen antlaşmalar

Birincil Mevzuat

- Kurucu Antlaşmalar,
 - Kurucu Antlaşmalara ek veya değişiklik getiren Antlaşmalar,
 - Bu antlaşmaların ekleri, protokolleri, mektupları,
 - Katılma antlaşmaları
 - Adalet Divanı kurucu antlaşmalara «anayasal şart(belge)» demektedir
- Paris Antlaşması** (2002 yılında varlığı son bulmuştur)
- Roma Antlaşmaları**
- Maastricht Antlaşması**

- **Kurucu antlaşmaları değiştiren antlaşmalar:**
Avrupa Tek Senedi, Amsterdam Antlaşması, Nice Antlaşması, Lizbon Antlaşması
- **Tamamlayıcı Antlaşmalar:** AT için Müşterek Mahkeme ve Parlamentaoya ilişkin Antlaşma, AT için Müşterek Konsey ve Komisyon Kuran «Birleşme» antlaşması gibi.
- **Katılma Antlaşmaları**

Hukukun Genel İlkeleri

- Hukuki güvenlik, iyi niyet, ayrımcılık yasağı gibi tüm hukuk sistemlerinin uzlaştığı ortak ilkelerdir. AB hukuku nezdinde ise AB'ye üye devletlerin hukuk sistemlerinde kabul görmüş ortak prensiplerdir.
- Kurucu Antlaşmalardaki boşlukları doldurmak için Divan tarafından tespit edilir
- ABİA.mad.340/2: «Sözleşme dışı sorumluluk konusunda Birlik kurumları veya memurlarının görevlerini yerine getirirken sebep oldukları zararlar üye devletlerin hukuklarındaki ortak ilkelere göre tazmin edilir.» düzenlemesi bulunmaktadır. Divan u.a. Hukukun genel ilkelerinden de beslenebilmektedir.

- Divan, temel hakları hukukun genel ilkeleri kapsamında değerlendirerek koruma altına almaya çalışmıştır. Maastrich Antlaşması «insan haklarına saygı» vurgusu yapmış
- Lizbon Antlaşması ile beraber AB AİHS'ne taraf olmuştur. Ayrıca temel haklar meselesi Lizbon Antlaşması ile beraber Birlik Hukukunun Genel İlkeleri arasında açıkça zikredilmiştir.

Uluslararası Antlaşmalar

- AB'nin üye olmayan u.a. Hukuk kişileri ile yaptığı antlaşmalar yürürlüğe girdiği andan itibaren AB hukukunun parçasıdır. Yani hem AB kurumlarını hem de üye devletleri bağlamaktadır.
- AB tüzel kişiliği tek başına antlaşma tarafı olabileceği gibi AB ile üye devletler beraber de antlaşmanın tarafı olabilir, **bu antlaşmalara karma antlaşmalar** denilir.

- Bir de AB üye devletlerinin tamamı AB tüzel kişiliğinden bağımsız şekilde kurucu antlaşmalarla AB'nin üstlendiği bir yetki alanına ilişkin u.a. Antlaşma akdeder ise AB tüzel kişiliği de bu antlaşma ile bağlı olacaktır (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Antlaşması-International Fruit Company kararı)

- AB Kurumlarına u.a. Antlaşma yapabilme konusunda; para ve kur alanında, ortak ticaret politikası; araştırma, teknolojik gelişme ve tanıtım; çevre politikası; kalkınma-işbirliği; ortaklık antlaşmaları gibi...alanlarda doğrudan kurucu antlaşmalarla yetkilendirilmiştir.
- Ancak Divan Kurucu Antlaşmalarda açıkça yetki verilmeyen alanlarda da AB kurumlarının antlaşma yapma yetkisinin olduğunu kabul etmektedir.
- Kimi durumlarda Kurucu antlaşmalar u.a. Antlaşmalara atıflar yapar, örneğin iltica, ikincil koruma ve geçici korumaya ilişkin Birlik politikaları 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne dair Cenevre Sözleşmelerine uygun olmalıdır.

- AB ile üçüncü devletler arasında yapılan antlaşmalarda öngörülen yetkili organ kararları da ilgili antlaşma hükümleri ile eş değer görülmektedir. Divan bunları AB hukukunun mütemmim cüz'ü olarak görmektedir.
- Birliğe üye devletler arasında daha önce yapılan antlaşmalar, kurucu antlaşmalara aykırı hükümler taşımıyorlarsa geçerlidir, aksi halde geçersizdir
- Üye devletlerin kurucu antlaşmalar yürürlüğe girmeden evvel diğer devletlerle akdettiği antlaşmalar ahde vefa ilkesi gereği geçerliliğini korur. Yani üye devletler söz konusu antlaşmalardaki yükümlülüklerden kaçmak için kurucu antlaşmaları ileri süremeyecektir.
- Ancak kurucu antlaşmalar yürürlüğe girdikten sonra «dürüst işbirliği» ilkesi gereği üye devletlerin üçüncü devletlerle akdettikleri antlaşmalar Kurucu antlaşmalara ve hatta ikincil mevzuata uygun olmalıdır.

- Üye devletlerin kurucu antlaşmalar yürürlüğe girmeden evvel diğer devletlerle akdettiği antlaşmalar ahde vefa ilkesi gereği geçerliliğini korur. Yani üye devletler söz konusu antlaşmalardaki yükümlülüklerden kaçmak için kurucu antlaşmaları ileri süremeyecektir.
- Ancak kurucu antlaşmalar yürürlüğe girdikten sonra «dürüst işbirliği» ilkesi gereği üye devletlerin üçüncü devletlerle akdettikleri antlaşmalar Kurucu antlaşmalara ve hatta ikincil mevzuata uygun olmalıdır.

İkincil Mevzuat

- AB kurumlarının tasarruflarıdır
- Kurucu antlaşmalardan alınan yetkilerin kullanılmasıdır,
- Antlaşmalardan kaynaklandığı için türev hukuku veya organ hukuku diye de adlandırılır
- Lizbon antlaşması ile 5 adet ikincil tasarruf türü sıralanmıştır (ABİA.mad.288):

1-Tüzük,

2- Yönerge (direktif),

3- Karar,

4- Tavsiye

5- Görüş.

Bu üç tasarruf arasında herhangi bir
hiyerarşik ilişki bulunmamaktadır!

Buna ek olarak AB kurumlarının pratiğinden ortaya çıkan ve ABAD tarafından tespiti yapılan «sınıflandırılmayan hukuki tasarruflar» da bulunmaktadır. Yani bu beş tasarruf sınırlı sayıda sayılmamıştır!

- Lizbon antlaşması ile beraber yasama tasarrufları ile yasama niteliği olmayan tasarruflar arasında bir ayrım yapılmıştır
- Ayrıca AB kurumlarının yetki devri ile yapılan hukuki tasarruflar (delege edilmiş tasarruflar) ve doğrudan uygulama tasarrufları şeklinde bir ayrım da Lizbon Antlaşması ile yapılmıştır.
- AAET varlığını ayrıca sürdürdüğü için hukuki tasarrufları da ayrıca varlığını devam ettirmektedir.

İkincil Mevzuat

- AB kurumlarının tasarruflarıdır
- Kurucu antlaşmalardan alınan yetkilerin kullanılmasıdır,
- Antlaşmalardan kaynaklandığı için türev hukuku veya organ hukuku diye de adlandırılır
- Lizbon antlaşması ile 5 adet ikincil tasarruf türü sıralanmıştır (ABİA.mad.288):

1-Tüzük,

2- Yönerge (direktif),

Bu üç tasarruf arasında herhangi bir

hiyerarşik ilişki bulunmamaktadır!

3- Karar,

4- Tavsiye

5- Görüş.

Buna ek olarak AB kurumlarının pratiğinden ortaya çıkan ve ABAD tarafından tespiti yapılan «sınıflandırılmayan hukuki tasarruflar» da bulunmaktadır. **Yani bu beş tasarruf sınırlı sayıda sayılmamıştır!**

- Lizbon antlaşması ile beraber yasama tasarrufları ile yasama niteliği olmayan tasarruflar arasında bir ayırım yapılmıştır
- Ayrıca AB kurumlarının yetki devri ile yapılan hukuki tasarruflar (delege edilmiş tasarruflar) ve doğrudan uygulama tasarrufları şeklinde bir ayırım da Lizbon Antlaşması ile yapılmıştır.
- AAET varlığını ayrıca sürdürdüğü için hukuki tasarrufları da ayrıca varlığını

TÜZÜK

- Genel uygulama alanına sahiptirler: Yani kendi uygulama alanına giren tüm hukuk s jelerine soyut bir şekilde uygulanmaktadır. Belirli bir kişi veya gruba değil ilgili olduğu alandaki herkese yönelik hüküm doğurur, *erga omnes* etkiye sahiptir.
- Bütünüyle bağlayıcıdırlar: AB organları ve  ye devletler için bağlayıcı etkiye sahiptirler.  ye devletler veya AB organları bir kısmını uygulamayıp bir kısmını uygulama gibi seçici bir hakka sahip değildirler.

- **Tüm üye devletlerde doğrudan uygulanırlar: Yani üye devletlerin ek bir «iç hukuka aktarma işlemine» ihtiyaçları yoktur.**

Doğrudan iç hukukun parçası haline gelirler.

Doğrudan uygulama kabiliyetinin artması için bazı tüzükler üye devletler veya AB kurumlarına «iç hukuka aktarım için» yasal düzenleme yapmalarını empoze etmeye çalışmaktadır.

- Doğrudan uygulanmalarının bir sonucu olarak üye devletlerin hukuk sükeleri üzerinde hak veya borç yaratabilmektedir. Ulusal makamlar bu tarz düzenlemeleri verecekleri kararlarda göz önünde bulundurmalıdır.

YÖNERGE (DİREKTİF)

- Yönergeler **muhatap** alınan her üye devleti, **ulaşılması gereken sonuçları itibariyle** bağlamaktadır, şekil ve yöntem seçimini ise ulusal makamlara bırakmaktadır. Bu konuda ulusal makamların tamamen serbest olduğu da söylenemez:
 - Direktifler çok detaylı ve açık düzenlendikleri için üye devletler genellikle olduğu gibi yasalaştırma eğilimindedir,
 - Direktifler ulusal makamlara belli bir süre ön görmektedir ve ulusal makamların iç hukukta karşılaştıkları sorunlar gecikme için gerekçe olarak ileri sürülememektedir, **Bu süreye uyulup uyulmadığını AB Komisyonu denetler** ve gerekirse ABAD önünde üye devlet hakkında ihlal davası açabilir.
 - İç hukuka aktarma işlemi gerçekleşirken yönergenin özüne zarar gelmemelidir. Yani tam ve doğru olarak iç hukuka aktarılması gerekir,
 - İç hukuka aktarma işlemine verilen isim önemli değildir ancak iç hukukta bağlayıcı nitelikte olmalıdır ve üye devletler iç hukuka aktarma konusunda seçtikleri hukuki araçları AB Komisyonuna bildirmekle yükümlüdür.

- Esnek bir hukuksal tasarruf olması sebebiyle sık olarak uygulanır, AB hukuku ile ulusal hukukun uyumlaştırılmasına destek sunar.
- Yönergeler doğrudan uygulanmaz ve kural olarak doğrudan etkiye sahip değildir. Ancak ABAD, süresi içerisinde iç hukuka aktarılmayan bir direktifin doğrudan uygulanabilir olduğuna karar vermiştir. Bu durumda bireyler direktif hükümlerine doğrudan dayanabilir

KARAR

- Kararlar bütünüyle bağlayıcıdır. Muhatabı belirtilen bir karar yalnızca muhatabı için bağlayıcıdır
- Lizbon antlaşmasından evvel kararlar sadece muhatabı için çıkarılırdı. Ancak artık muhatabı belli olmayan genel nitelikli kararlar da çıkarılabilmektedir.
- Kararlar muhatabına göre farklı etkiler doğurmaktadır. Kişilere yönelik çıkarılan kararlar doğrudan etkiye sahiptir.
- Üye devletlere yönelik çıkarılan kararlar ise kural olarak doğrudan etkili değildir. Eğer alınan bu kararlar üye devletlerce iç hukuklarına eksik veya hiç aktarılmamış ise, iç hukuka aktarma sürelerine riayet edilmemiş ise artık direktif gibi doğrudan etkiye sahip olabilmektedir

Tüzük, yönerge ve kararlar arasındaki farklar

- Tüzükler doğrudan etkilidir, yönergeler ise kural olarak doğrudan etkili değildir. Kararlar ise muhatabı kişiler ise doğrudan etkilidir ancak muhatabı üye devletler ise kural olarak doğrudan etkili değildir.
- Tüzük tüm üye devletler ve kişiler için çıkarılır, tüm yönleriyle bağlayıcıdır
- Yönerge ise tüm veya bazı üye devletler için çıkarılır ve sonuçları itibarıyla bağlayıcılığı vardır
- Kararlar hem gerçek hem de üye devletlerden bir veya birkaçı için çıkarılabilir ve tüm yönleriyle bağlayıcıdır

Tavsiye ve Görüşler

- Her hukuk sistemi resmi/gayri resmi hukuku bir arada kullanmaktadır. Gayri resmi hukuk “esnek hukuk” olarak da anılmaktadır. Tavsiye ve görüşler bağlayıcı olmamaları sebebiyle esnek hukuk içerisinde görülebilirler.
- AB kurumları tavsiyelerle gerekli gördüğü konularda beyanda bulunurlar
- Görüşler ise üçüncü kişilerin AB organlarından talep ettikleri bir konuya ilişkin beyan açıklamalarıdır. Her ikisi de hukuken bağlayıcı değildir ve bu sebeple ABAD önünde iptali için başvuruda bulunulamaz. Ancak Divan farklı bir dava ile ilgili karar verirken tavsiye ve görüşleri göz önünde bulundurabilir

Sınıflandırılmayan Hukuki Tasarruflar

- Lizbon Antlaşması ile tasnif edilen ikincil mevzuatlar arasında sayılmamıştır. AB organlarının pratiğinden veya kurucu antlaşmaların çeşitli hükümlerinden farklı hukuksal tasarrufların olduğu anlaşılmaktadır. Hukuki bağlayıcılıkları olabileceği gibi olmayabilir de. Bu tespiti duruma göre ABAD yapmaktadır. Örnek olarak;
 - AB kurumlarının iç tüzükleri, ABAD usul kurallarını düzenleyen tüzükler
 - AB tarafından yürütülen u.a. Antlaşma müzakerelerinde Konseyin Komisyona gönderdiği direktifler gibi...
 - AB kurumları arasında akdedilen antlaşmalar
 - Bildirgeler, eylem programları, ilke kararları, bildirimler, yönlendirici ilkeler, ortak eylemler, ortak tutumlar, deklarasyonlar, sonuç bildirgeleri....

İkincil Hukuk Tasarrufları Arasındaki Hiyerarşik İlişki

Yasama tasarrufları

- Bir yasama usulü ile kabul edilen hukuki tasarruflardır. Olağan yasama usulü: Komisyonun önerisi üzerine, AP ve Konseyin ortak katılımı ile tüzük-direktif veya kararın ortaklaşa kabulünü ifade eder.
- Özel yasama usulü: AP'nin katılımı ile Konseyin veya Konseyin katılımı ile AP'nin tüzük-direktif veya kararı açığa çıkarmasına denilir. Bir işlemin yasama tasarrufu olup olmadığı şekil ile ilgili bir konudur. Niteliği itibariyle idari bir işlem bu şekil ile yapılırsa yine yasama tasarrufu olarak anılacaktır.

Delege Edilmiş Tasarruflar/Yasama Dışı Tasarruflar

- Lizbon antlaşması ile gelmiştir. Herhangi bir yasama tasarrufunun Komisyona, yasama tasarrufunun asli olmayan kimi unsurlarını **tamamlaması veya değiştirmesi** için yasama dışı tasarruflar kabul etme yetkisi verebilir.
- Bu tasarrufların yasama niteliği yoktur ve **sadece bir alanın asli olmayan unsurları üzerine** Komisyona bu yetki verilebilir.
- ABİA.mad.290/1: «Bir alanın asli unsurları, sadece yasama tasarrufu ile düzenlenebilir ve dolayısıyla yetki devrine tabi olmaz»
- Yetki devri yapan yasama tasarrufu yetki devrinin konusu, amacı, kapsamı ve süresini açıkça belirtmelidir. Ayrıca başlık olarak “yetki devri” başlıklı bölümü de olmalıdır. Komisyon bir uzman grubu oluşturarak yetki devri amacına uygun metni hazırlar ve AP ile Konseye eş zamanlı olarak sunar. İlgili metni belirtilen sürede onaylama, reddetme veya yetki devrini geri alma yetkisi AP ve Konseyde bulunmaktadır.

Uygulama Tasarrufları (Yürütme Önlemleri)

- Hukuken bağlayıcı olan tasarrufların uygulanmasını kolaylaştırmak için bu tasarruflar başta Komisyon olmak üzere kimi durumlarda Konseye uygulama yetkilerini kazandırabilir. Özellikle Komisyon komite usulü ile bu uygulama tasarruflarını gerçekleştirmektedir. Uygulama tasarruflarının nasıl gerçekleştirileceği 182/2011 sayılı tüzük ile detaylı bir şekilde düzenlenmiştir.
- Ayrıca bu tasarruflar “uygulama” ibaresine başlığında yer vermelidir. Ayrıca kurumlar arası işbirliği ve eşgüdümün sağlanabilmesi için AB kurumları kendi arasında anlaşmalar yapabilmektedir. Bu anlaşmalar Lizbon Antlaşması ile kurumsallaşmıştır ve kurucu antlaşmalara uygun olmak kaydı ile bağlayıcı nitelikli anlaşmalar yapılabilir.

Hukuki Tasarrufların Seçimi

- AB kurumları kurucu antlaşmalarda belirtilen amaçları gerçekleştirmek için yine kurucu antlaşmalarda öngörülen yetkiler çerçevesinde hukuki tasarruflar tesis edebilmektedir. Eğer amaç gösterilmiş ancak kurucu antlaşmalarda açıkça hangi hukuki tasarrufun yapılacağı belirtilmemiş ise AB kurumları tarafından uygun görülen hukuki tasarruf seçilebilmektedir
- ABAD'a göre bir hukuki tasarrufun niteliği kabul eden kurumun verdiği isme bağlı değildir. Tasarrufun konusu, içeriği ve etkisi belirleyici olandır. Bu sebeple ABAD adlandırması doğru yapılmayan bir hukuki tasarrufu yeniden adlandırabilmektedir.

Hukuki Tasarrufların Gerekçesi

- Kurucu antlaşmalarda AB kurumları tarafından ortaya konulan hukuki tasarruflar için gerekçenin olması bir zorunluluk olarak düzenlenmiştir, yani gerekçesi olmayan bir hukuki tasarruf esaslı şekil kuralları yönünden iptal davasına konu olabilecektir.
- Gerekçeden kastın ne olduğunu ABAD saptamıştır. Bu saptamaya göre: tasarruftaki gerekçeler davanın taraflarına savunma imkanı tanınmalı, Divanın denetleme yetkisi kullanmasını sağlamalı, üye devletler ve diğer tüm ilgililerin bilgi sahibi olmasına da aracılık etmelidir

Hukuki Tasarrufların Yayınlanması ve Yürürlüğe Girmesi

- Yasama tasarrufları ve yasama dışı tasarruflar arasında bir ayrıma gitmek gerekmektedir
- Olağan yasama usulünde AP Başkanı ve Konsey Başkanı tarafından imzalanır
- Özel yasama usulünde ise ilgili kurumun başkanı tarafından imzalanır ve akabinde AB Resmi Gazetesinde yayımlanır. Bu tasarruflar yürürlük için bir tarih öngörmüş ise o tarihte, tarih yoksa yayım tarihini izleyen 20. günde yürürlüğe girmektedir
- Yasama dışı tasarruflara ilişkin ise tüzükler, tüm üye devletleri muhatap alan direktifler veya muhatabı belirtilmeyen kararlar, tasarrufu kabul eden kurumun Başkanı tarafından imzalanır, AB Resmi Gazetesinde yayımlanır ve özel bir yürürlük tarihi yoksa yayım tarihini izleyen 20. günde yürürlüğe girer
- Öteki direktifler ve muhatabı belirtilen kararlar ise muhataplarına bildirilir ve bu bildirim tarihi yürürlük tarihidir. Bu tasarruflar yürürlük için değil sadece bilgilendirme maksatlı AB Resmi Gazetesinde yayımlanır
- AB hukukunda ikincil tasarruflar kural olarak geçmişe etkili değildir

- Tüzük: Yürürlük tarihi yoksa AB Resmi gazetesinde yayımlanmasını izleyen 20. günde yürürlüğe girer
- Yönerge: Muhatabı tüm üye devletler ise Tüzükler gibi yürürlüğe girer, muhatabı belirli üye devletler ise bildirim tarihi ile yürürlüğe girer.
- Kararlar: Muhatabı belirtilmeyen kararlar Tüzükler gibi yürürlüğe girer, muhatabı belli olan kararlar ise bildirim tarihi ile yürürlüğe girer.

AB Hukukunun Özellikleri/ AB Hukukunun Uygulanabilirliği

Doğrudan Uygulanabilirlik

- Bu kavram u.a. Hukuk orijinlidir. U.a. Hukukun iç hukukta uygulanma koşullarını ele almaktadır. U.a. Antlaşmalar tarafları açısından ahde vefa ilkesi gereği bir bağlılık durumu yaratmaktadır ve iç hukukta da uygulanması gerekmektedir. İç hukukta nasıl uygulanacağı meselesi ise tamamen devletlere bırakılmıştır. Devlet uygulamaları ile iki farklı teorinin varlığından bahsedilebilir:
 - 1- Monist teori
 - 2- Düalist teori
- ABAD'ın da tespit ettiği gibi monist teori AB doğasına daha uygun düşmektedir. AT Antlaşması yürürlüğe girdiği andan itibaren üye devletlerin hukuk sistemleri ile bütünleşen özgün bir hukuk düzeni oluşturmuştur. Simmenthal davasında ise Divan, kurucu antlaşmalara dayalı tasarrufların üye devlet hukuk sistemlerinin bütünleyici bir parçası olduğu tespitlerini yapmaktadır. ABİA.mad.288 uyarınca da AB normları üye devletler için doğrudan bağlayıcıdır.

Doğrudan Etki

- Doğrudan uygulanabilirlik AB normunun iç hukukta ayrıca bir düzenleme gerektirmeden üye devlet hukuku ile bütünleşmesi anlamına gelirken, doğrudan etki kavramı **AB normunun kendi kendine uygulanabilir karakterinin olup olmadığı** ile ilgilenir. Yani her bir gerçek veya tüzel kişinin AB normuna dayanarak ulusal makamlar önünde gereğinin yapılmasını talep etme imkanının bulunması doğrudan etki ile ilgili bir kavramdır.
- Doğrudan uygulanabilir olmayan bir hukuk tasarrufu iç hukuka aktarılmaya ihtiyaç duyar, iç hukuka aktarıldığında doğrudan etkisi varsa bu etki sonuçlarını doğurur
- Ancak doğrudan uygulanabilir olan bir hukuk tasarrufu doğrudan etkili olmayabilir. Yani kişilere ulusal makamlar önünde talep hakkı sunmayabilir

Doğrudan Etki Devam...

- AB hukuku kural olarak doğrudan etkilidir. Yani sadece AB Kurumları ve üye devletlere değil aynı zamanda Birlik vatandaşlarına veya tüzel kişiliklerine de dolaysız bir şekilde hak ve/veya yükümlülükler ortaya koyabilmektedir.
- **Dikey Doğrudan Etki:** Devlet-Birey ilişkilerinde AB normlarının birey tarafından devlete karşı ileri sürülebilmesidir
- **Yatay Doğrudan Etki:** AB normlarının bireylerarası ilişkilerde ileri sürülmesidir

Doğrudan Etki Prensibinin Temelleri

- U.a. Antlaşmalar hukukunda doğrudan etki kuralı olarak yoktur.
- AB hukuku ise doğrudan etki prensibine dayanmaktadır ve birçok birincil ve ikincil hukuk mevzuatı doğrudan etkilidir. Doğrudan etki kavramı kurucu antlaşmalarda yer almasa da Van Gend En Loos kararında Divan tarafından tespit edilmiştir. Bu kararında ATAD üye devletlerin AT ile egemenlik devrinde bulunduğu ve ilgili hükme doğrudan etki tanıyan yeni bir u.a. hukuk düzeni oluşturulduğu tespitlerini yapmaktadır.

Van Gend en Loos Kararı

- Hollandalı bir firma olan Van Gend en Loos firması ülkeye Almanya'dan ithal ettiği bir malın gümrük vergisinin ödenmesinde 1 Ocak 1958'de yürürlüğe giren Avrupa Ekonomik Topluluğunu kuran Antlaşmanın ilgili maddesi uyarınca geçerli olan gümrük vergisi oranını ödemek istemekte, buna karşılık Hollanda Gümrük İdaresi sonraki tarihli ulusal kanunla getirilen ve AB kuralına aykırı olan daha yüksek vergi oranını talep etmektedir. Verginin ödenmesine ilişkin açılan bu dava ulusal mahkemede görülmekte, ancak ön karar prosedürü çerçevesinde Hollanda mahkemesi uyuşmazlıkla ilgili kararını verebilmek için uygulayacağı AB kuralının yorumunu ABAD'dan talep etmektedir. Divanın söz konusu kararı uyarınca Avrupa Ekonomik Topluluğunu Kuran Antlaşmanın 12. Maddesi doğrudan etki oluşturmakta ve Ulusal Mahkemelerin Koruması gereken bireysel hakları yaratmaktadır. Yani Topluluk hukuku bireyler nezdinde sadece yükümlülükler yaratmaz, onların lehine haklar da yaratmakta ve ulusal hukuklarına eklenmektedir.

AT Antlaşması 12.madde ve ABİA. 30.madde

- «Üye devletler arasındaki ithalat ve ihracatta, gümrük vergileri ve eş etkili vergiler yasaktır. Bu yasak, mali nitelikteki gümrük vergilerine de uygulanır.» ATAD Van Gend En Loos kararında iş bu hükmün ulusal mahkemeler tarafından korunması gereken bireysel haklar yarattığı, yani doğrudan etkili olduğu sonucuna varmıştır.
- ATAD'a göre bir AB normunun doğrudan etkili olması için üç temel koşul gerekmektedir.

1-Antlaşma normu açık ve kesin olmalıdır: ulusal makamların yorumuna ihtiyaç duymaması anlamına gelir

2-Koşul içermemelidir: yani normun uygulanması ve etkili olması için AB kurumları veya üye devletlerin ek bir işlemine gerek olmaması demektir

3-Dogrudan uygulanır olmalıdır

Ulusal makamlar ÖNKARAR prosedürü ile bir AB normunun doğrudan etkili olup olmadığını ABAD'a sorabilmektedir.

Tam doğrudan etkiye sahip (hem yatay hem de dikey doğrudan etkili olan normlar:

- Üye devletler arasında ithalata ilişkin miktar kısıtlamaları ve eş etkili tüm tedbirlerin yasaklanması
- Birlik içinde işçilerin serbest dolaşımı
- Birlik içerisinde iş ve hizmet sunma serbestileri
- Teşebbüsler arası antlaşmalar ve hakim durumun kötüye kullanılması yasağı
- Kadın ve erkeğe eşit işe eşit ücret ilkesinin uygulanması

Sadece dikey doğrudan etkiye sahip olan normlar:

- Uyraklıktan kaynaklanan ayrımcılığın yasaklanması
- Malların serbest dolaşımına ilişkin ilke
- Üye devletlerin yardımlarının Komisyona bildirilmesi
- Ticari nitelikli devlet tekellerine ilişkin uygulama
- Diğer üye devlet ürünlerine ayrımcı vergi uygulanmaması

Doğrudan etkiye sahip olmayan antlaşma maddeleri de vardır

- Topluluğun amaçları, üye devletlerin dürüst işbirliği, Birliğin çevre politikaları, tüketicinin korunmasına ilişkin kimi normlar...

2- İkincil Mevzuat

- Kural olarak sadece tüzükler doğrudan etkilidir. Ancak Şartları varsa Direktif ve Kararlar da doğrudan etki doğurabilirler. Tavsiye ve görüşler ise doğrudan etkili değildir.
- Tüzük:** Tüzükler koşulsuz ve açık ifadeler taşıma durumlarına göre yatay ve/veya dikey doğrudan etkiye sahip olabilirler
- Yönerge:** Yönergeler kural olarak doğrudan uygulanabilir değildir ve bu durum da doğrudan etkili olmalarını tartışmalı hale getirmektedir. Ancak Divana göre yönergelerin doğrudan etkili olduğunu reddetmek bağlayıcılığının da reddi anlamına gelmektedir. **Yönergeler; koşulsuz ve açık olması halinde ve öngörülen süre içerisinde iç hukuka aktarılmamış ise doğrudan etki kazanır.**

- Ratti kararında Divan «kusurlu devlet» tespitini yapmıştır. Belirtilen süre ve şartlarda ilgili yönergeyi iç hukukunun parçası haline getirmeyen devlet ihmal veya kusurundan kurtulamaz tespitlerini yapmaktadır. (kimse kendi hatasından yararlanamaz genel hukuk ilkesi)
- Karar:
 - Kişilere yönelen kararlar hem yatay hem de dikey doğrudan etkiye sahip olabilirler
 - Devletlere yönelen kararlar ise dikey doğrudan etkiye sahiptir

3-Uluslararası Antlaşmalar

- Divan AB'nin yaptığı antlaşmaları Birlik hukukunun bir parçası olarak görmektedir. Demirel kararında, AT'nin Topluluk dışı devletler ile yaptığı antlaşmaların açık ve kesin ifadeler içermesi bir koşula tabi tutulmaması ve iç hukuka aktarım için bir ek işleme ihtiyaç duymaması halinde doğrudan etkili olduğuna hükmetmiştir. Sevince kararında Divan, AB ile üçüncü devletler arasında oluşturulan organların kararlarının da şartları oluşmuş ise doğrudan etkili olabileceğine hükmetmiştir.

AB HUKUKUNDA NORMLAR HİYERARŞİSİ

*Normlar hiyerarşisinin her kademesi uluslararası hukukta jus cogens niteliğindeki normlara uygun olmak zorundadır!

1	BİRİNCİL MEVZUAT	HUKUKUN GENEL İLKELERİ
	Üye devletler tarafından oluşturulur, yazılıdır. • Kurucu Antlaşmalar, • Kurucu Antlaşmalara ek veya değişiklik getiren Antlaşmalar, • Bu antlaşmaların ekleri, protokolleri, mektupları, • Katılma antlaşmaları Not: Yürürlükte olan kurucu antlaşmalar: ABİA ve ABA	ABAD tarafından tespit edilir, yazılı değildir
2	AB'nin yapmış olduğu uluslar arası antlaşmalar, yazılıdır	
3	İkincil mevzuat: Tüzük, yönerge, karar (tavsiye ve görüşler hariç) Not: İkincil mevzuat hükümleri arasında bir hiyerarşi yoktur!	

AB Hukukundan Doğan Hakların İç Hukukta Korunması

- ABA mad.4, Birliğe üye devletlere dürüst iş birliği çerçevesinde kurucu antlaşmalardan kaynaklanan hak ve yükümlülüklerin uygulanması için birbirlerine yardımcı olma yükümlülüğü getirmektedir.
- Yani üye devletler kurucu antlaşmalardaki hak ve yükümlülükleri yerine getirmek için hem pasif hem de aktif her türlü tedbiri almakla yükümlüdürler.
- Ayrıca bu yükümlülük Birliğin hedeflerinin gerçekleştirilmesini tehlikeye düşürecek her türlü tedbirden kaçınmayı da içermektedir.
- **Dürüst iş birliği prensibi üye devletlerin mahkemeleri de dahil olmak üzere tüm makamlarına yöneliktir.**
- AB hukukundan doğan hakların korunması Divanın belirlediği ilkeler ışığında özerklik prensibi çerçevesinde ulusal mahkemeler tarafından sağlanmaktadır.

Ulusal Hukukun Özerkliği

- Kurucu antlaşmalarda AB hukukundan doğan hakların ulusal mahkemelerde korunmasına yönelik yaptırım ve usul kurallarına yer verilmemiştir. Bu alan üye devletlerin iç hukuku tarafından belirlenmektedir. Divan kararlarında bunun üye devletlere ait bir sorumluluk olduğu tespitleri yapılmaktadır. **Yani AB hukukundan doğan hak ve menfaatler ulusal düzeydeki yargısal başvuru imkanları kullanılarak korunmaktadır buna da ulusal hukukun özerkliği denilmektedir.**
- Ulusal mahkemelerin özerkliği bulunsa da Divanın tespit ettiği ilkeler ışığında tüm üye devletlerde tek örnek ve etkili bir uygulamanın olması sağlanmaya çalışılmaktadır.
- Kimi durumlarda gerçek veya tüzel kişiler doğrudan ABAD önünde dava açabilmektedir. Ancak Birlik hukukunu uygulama konusundaki temel yetkili organ ulusal mahkemelerdir. Ulusal mahkemeler hukuki açıdan bir tereddüt yaşadıklarında ABİA mad.267 yoluyla önkarar prosedürünü işleterek ABAD'a soru yöneltme imkanına sahiptir.

- Ulusal hukukun özerkliğinin uygulanabilmesi için konu ile ilgili AB hukukunda herhangi bir düzenlemenin olmaması gerekir. Birlik hukukunda bir hükmün bulunmaması halinde yetkili yargı organlarını belirlemek ve hangi usulle nereye başvurulabileceğini düzenlemek her üye devletin iç hukukuna ilişkin bir sorumluluktur.
- Bu uygulama farklı ulusal hukuk uygulamalarının açığa çıkmasına sebep olabilir ve tek örnek AB hukuku uygulaması hedefine zarar verici pratiklere yol açabilir. Bu sebeple Divan, ulusal mahkemelerde uygulanacak ilke ve ölçütleri ortaya koymuş ve ulusal uygulamaları birbirine yakınlaştırmaya çalışmıştır.

Ulusal Hukuk Özerkliğinin Çerçevesi

- Divan kararlarında ulusal hukukun özekliği denge ve etkililik üzerinden değerlendirilmiştir.

1- Denge ilkesi: Birlik hukukundan kaynaklanan hak ve menfaatlerin korunması; ulusal hukuktan doğan hak ve menfaatlerin korunmasına ilişkin davalara oranla daha ağır usul koşullarına bağlanamaz.

2- Etkililik İlkesi: AB hukukundan kaynaklanan hak ve menfaatlerin kullanımını iç hukuk kuralları zor veya imkansız hale getirmemelidir.

Bu iki ilkeye aykırı hukuk kurallarının ulusal mahkemelerce uygulanmaması gerekmektedir.

Üye Devletlerin Tazminat Sorumluluğu

- Üye devletlerin kendilerine yüklenebilen ihlallerinden dolayı zarar gören bireyler zararlarının tazminini talep edebilecektir. Ulusal mahkemelerde açılacak bu tazminat davasının dürüst işbirliği ilkesinin bir sonucu olduğu ifade edilebilir.
- AB hukukunun üye devletlerde uygulanmasının denetlenmesinde ulusal mahkemelere önemli bir rol düşmektedir.
- Devletlerin tazminat sorumluluğuna ilişkin önemli bir karar: Francovich davası:
 - Ulusal mahkemeler Topluluk hukukunun uygulanmasında başlıca yetkili mercii olarak tanımlanmıştır.
 - Topluluk hukukunun bir üye devlete isnat edilecek şekilde ihlal edilmesi halinde zarar gören kişiler ulusal mahkemelerde bu zararlarının tazmin edilmesini talep edebilecektir. Zararlarla ilgili devletlerin sorumluluğu ilkesi kurucu antlaşmaların özünde yer almaktadır.

Devletlerin tazminat sorumluluğuna ilişkin önemli bir karar: Francovich davası:

- AB Konseyi işverenin ödeyememe durumuna düşmesi halinde ücretli çalışanların korunmasına yönelik üye devlet mevzuatlarının uyumlaştırılmasına dair çıkardığı yönerge İtalya devleti tarafından süresi içerisinde iç hukuka aktarılmamıştır. ABAD tarafından bu durum tespit edilmiştir.
- İtalyan vatandaşı Francovich yönerge ile elde etmesi gereken teminat ve korumalardan yararlanmak amacı ile hem işverenine hem de İtalya devletine karşı ulusal mahkemeler önünde dava açmıştır. Davaya bakan İtalya mahkemeleri bu konu ile ilgili bir dava türünün iç hukukta olmadığını belirterek önkarar yoluyla Divana başvurmuştur.

- Francovich davasında üye devletlerin tazminat sorumluluğu için üç temel koşul sıralanmıştır:
 - 1-Direktifte istenen sonucun kişiler yönünden bir takım haklar doğurması gerekmektedir.
 - 2-Bu hakların kapsamının ilgili Direktif hükümlerine dayanarak belirlenebilir olması gerekmektedir.
 - 3-Devlete isnat edilen yükümlülüğün yerine getirilmemesi ile mağdur olan kişilerin zararları arasında bir illiyet bağının bulunması gerekmektedir.

- Doğrudan etkili olan Birlik hukuku hükümlerine aykırı olarak yapılan her türlü ulusal işlemlerden kaynaklanan zararlara ilişkin üye devletlerin tazminat sorumluluğu bulunmaktadır.
- Üye devletlerin tazminat sorumluluğunu iç hukukta ele alabilmeleri için tüm ulusal düzenlemeleri yapma yükümlülükleri de bulunmaktadır.

AB HUKUKUNDA YARGISAL DENETİM

- AB hukukuna uyulması konusunda yargısal denetim ABAD tarafından yerine getirilmektedir
- ABAD bu görevini yerine getirirken «topluluk kurumlarının yetkilerinin sınırlılığı» ilkesi çerçevesinde hareket etmelidir. Kurucu antlaşmalarla kendisine verilen yetkilerle sınırlı hareket eder ve bu yetkileri kullanırken tam ve münhasır bir yetkiye sahiptir.
- Kurucu antlaşmalarla kendisine verilmeyen yetki alanlarında ulusal mahkemeler yetkilidir. Yani Birlik faaliyetlerinin Birlik hukukuna uygun yürütülmesinde genel yetki ulusal mahkemelerdedir.
- Divan yargılamaları dava açma ehliyeti bulunan birinin başvurusu üzerine başlamaktadır. Karşı tarafın rızası aranmaz. Bu yönüyle zorunlu yargı yetkisinin var olduğu ve ulusal yargı sistemlerine benzediği ifade edilebilir.

- ABAD kurucu antlaşmaların kendisini yetkilendirdiği alanlarda münhasır yargı yetkisini kullanmaktadır. AB hukuk düzeninde davaların üç temel amaç etrafında düzenlendiği söylenebilir:
 - 1- Birlik kurumlarının işlemlerini denetlemek
 - 2- Üye devletlerin Antlaşmalardan kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini denetlemek
 - 3-Tüm üye devletlerin AB hukukunu tek örnek ve etki ile uygulamasını sağlamak adına Divan ile ulusal yargıç arasında irtibatın sağlanmasına dair ön karar prosedürü

Dava Türleri

- İptal Davası
- İhmal (hareketsizlik) davası
- Tam yargı davaları (tazminat davası)
- İhlal davası
- Ön karar davası

İPTAL DAVASI

- Birlik tasarruflarının «geçerlilik» ve «hukuka uygunluk» denetiminin yapıldığı bir dava türüdür
- Birliğin ana organları da dahil olmak üzere; organ, ofis veya ajanslarının hukuki tasarrufları bu denetime tabi olabilir
- Birlik tasarrufu-bağlayıcı olmalı ve hukuki etki doğurmalıdır
- **Tavsiye ve görüşler bağlayıcı ve hukuki etki doğurma kriterlerine uymadığı için yargı yetkisinin dışında kalacaktır**(ABİA.m.263) Ayrıca AB talimatnameleri ve genelgelerine karşı da iptal davası açılmaz
- ABAD içtihatlarına göre niteliği veya şekli ne olursa olsun hukuki etki doğuran ve bağlayıcı olan tüm AB tasarrufları iptal davasına konu olabilir
- Komisyona veya başka bir organa başvurulmadan doğrudan doğruya açılan bir dava türüdür

İptal Davasına Konu Olabilecek Tasarruflar

1- Birlik Tasarrufları:

- Konsey ve Komisyon tasarrufları
- Konsey ve Parlamentonun ortak karar usulüyle kabul ettiği tasarruflar
- Avrupa Konseyi tasarrufları
- AP'nin üçüncü kişiler bakımından etki doğuran tasarrufları
- Avrupa Merkez Bankası tasarrufları
- Sayıştay/Denetim kurumu tasarrufları
- Birlik organ, ofis veya ajanslarının tasarrufları

- Ortak dış işleri ve güvenlik politikası çerçevesinde kabul edilen tasarruflar iptal davasına konu olamamaktadır.

- Ancak Divan özgürlük, güvenlik ve adalet alanında hukuka uygunluk denetimi yapabilir. Ancak üye devletlerin iç güvenlik sebebiyle kolluk kuvvetlerince aldıkları tedbirlerin orantınlılığı veya hukuka uygunluğu konusunda bir denetim yapamaz. (ABİA.m.276)

2- Bağlayıcı Tasarruflar: ABAD niteliği ve şekli ne olursa olsun hukuki etki doğuran tüm Birlik tasarruflarına karşı iptal davası açılabileceğini kabul etmektedir. Yani Birlik kurumunun hukuki tasarrufla ilgili nitelendirmesine bakmadan özüne bakıp kendi tespitlerini yapar.

- DAVACILAR

1-Üye Devletler ve Birlik Kurumları

- Üye devlet, AP, Konsey veya Komisyon tarafından yetkisizlik, esaslı şekil kurallarının ihlali, antlaşmaların ihlali veya antlaşmaların uygulanmasına ilişkin herhangi bir hukuk kuralının ihlali gerekçeleri ile iptal davası açılabilir (**Tam ayrıcalıklı davacılarıdır, menfaat koşulu aranmaz**)
- Sayıştay, Avrupa Merkez Bankası ve Bölgeler Komitesi ise ancak kendi yetkilerini korumak amacıyla aynı gerekçelerle iptal davası açabilir (kısmi ayrıcalıklı davacılarıdır, menfaat koşulu aranmaz)

2- Gerçek ve Tüzel Kişiler

- Muhatabı olduğu veya kendisini doğrudan ve bireysel olarak ilgilendiren tasarruflar ile kendisini doğrudan ilgilendiren ve uygulama tedbiri alınmasını gerektirmeyen düzenleyici tasarruflara karşı iptal davası açılabilir.
- Gerçek ve tüzel kişiler içerisine dernek, vakıf, şirket, bölgesel ve yerel idareler de girmektedir. Aynı zamanda üçüncü devletlerin uyrukluğunda bulunan kişiler de gerçek kişiler arasında değerlendirilmektedir.
- Üye devletler veya Birlik Kurumları tarafından açılan davalara doğrudan ABAD bakar, gerçek ve tüzel kişilerin açtığı davalara ise ilk derece mahkemesi bakmaktadır

A-)Gerçek ve Tüzel Kişilerin İptal Davası

Açabileceği Tasarruflar

- Doğrudan gerçek kişilere yöneltilmiş bireysel tasarruflar
- Üçüncü kişilere yönelmiş olan ancak gerçek veya tüzel kişileri doğrudan ve şahsi olarak etkileyen tasarruflar
- Tüzüklerin iptal davasına konu olabilmesi için genel ve soyut nitelikte olmaması; gerçek ve tüzel kişiler yönünden bir dizi bireysel karar da içermesi gerekir
- ABAD tasarrufun şekline ve AB'nin nitelendirmesine bağlı kalmadan tasarrufun özüne bakarak bir değerlendirme yapmaktadır
- Sonuç olarak gerçek ve tüzel kişilerin Birlik tasarruflarına karşı iptal davası açabilmeleri için her durumda doğrudan ve şahsi olarak ilgili olmaları gerekmektedir.
- Genel olarak bakıldığında; anti-damping, birleşme, hakim durumun kötüye kullanılması, devlet yardımları gibi alanlardaki tasarruflar gerçek veya tüzel kişilerin açtığı davalara konu olmaktadır.

B-) Hukuki Menfaat

- Gerçek ve tüzel kişilerin iptal davası açabilmesi için ileri sürebilecekleri bir menfaatin olması gerekmektedir. **İspat davayı açacak ilgili kişiye aittir.**
- Açılacak olan davanın sonucuna bağlı bir menfaatin bulunması gerekmektedir.
- Menfaatin gerçekleşmiş ve halihazırda bulunması gereklidir. Geleceğe yönelik menfaatler için ise davacının zararının kesin olması ve varsayımsal olmaması gibi şartlar aranır.

Davanın Açılma Süresi

- Tasarrufun yayımlandığı, tebliğ edilmesi halinde tebliğ tarihi tebliğ edilmemiş ise davacının öğrendiği tarihten sonra 2 ay içerisinde açılması gerekir
- **Süre hak düşürücü süredir.**
- Eğer bir tasarruf süresi içerisinde iptal edilmez ise ve ancak AB hukukuna aykırılık taşıyor ise herhangi **bir uyuşmazlık halinde ABAD önünde hukuka aykırılık def'i olarak ileri sürülebilir. Yani ilgili tasarrufun uygulanmaması ABAD'dan talep edilir.**

- Hukuka aykırılık def'i Lizbon Antlaşması öncesinde sadece tüzük şeklinde çıkan tasarruflara karşı ileri sürülebiliyordu. Sonrasında tüm tasarruflara genişletilmiştir
- Süresi içerisinde iptal edilmeyen bir hukuki tasarrufa dayanılarak bir işlem yapılmış ve ilgili olan kişilere yönelmiş ise ABAD önüne gelen bu uyuşmazlıkta dayanak tasarruf iptal edilmez. Türev nitelikli işlem, uygulama veya tasarruflara ilişkin uygulamalar iptal edilir.

İptal Sebepleri

- ABİA, mad.263/II:
 - Yetkisizlik,
 - Esaslı şekil kurallarının ağır ihlali,
 - Antlaşmaların ihlali veya antlaşmaların uygulanmasına ilişkin herhangi bir hukuk kuralının ihlali,
 - Yetkinin kötüye kullanılması
-
- A blue bracket connects the text 'resen' and 'araştırma' to the 'Esaslı şekil kurallarının ağır ihlali,' item in the list.

1-Yetkisizlik

- Birliğe verilmemiş bir yetkinin kullanılması (mutlak yetkisizlik) veya birlik organlarının bir birinin yetki alanına girmesi (nispi yetkisizlik)
- Birlik organının iç yetki kurallarını ihlal etmesi (maddi anlamda yetkisizlik)
- Birlik tasarrufu coğrafi açıdan Birliğin yetki alanı dışındaki yerler için sonuç doğuruyorsa yine yetkisizlik olarak değerlendirilir (yer bakımından yetkisizlik)
- Yetki kullanımı belirli bir süreye bağlanmış ise ve bu süre aşılmışsa yine yetkisizlik söz konusu olur (süre bakımından yetkisizlik)

2-Esaslı Şekil Kurallarının İhlali

- Birlik tasarruflarının gereken usul ve şekil kuralları ile yapılmaması anlamına gelir
- Örneğin tüzük, yönerge ve kararların gerekçeli olması ABİA.a.296'da düzenlenmiştir
- Toplantı ve karar yeter sayılarına riayet edilmemesi
- Görüş alınması gereken bir konuda görüş alınmaması

3- Antlaşmaların ihlali veya Antlaşmaların Uygulanmasına İlişkin Bir Hukuk Kuralının İhlali

- Normlar hiyerarşisinin sağlanması hedeflenmiştir
- Doğal olarak genel hukuk ilkelerine aykırılık da bir iptal sebebi oluşturmaktadır.
- Bağlayıcı niteliği olan tüm AB tasarruflarına gönderme yaptığı için kapsayıcı bir iptal sebebidir

4-Yetkinin Kötüye Kullanılması/Yetki Saptırması

- Birlik kurumlarına verilen yetkilerin amaç dışı kullanılması anlamına gelir. Açık, kesin bir sapma hali iptal sebebi sayılmaktadır. Kurumların takdir yetkilerini kullandıkları durumlarda ABAD minimum düzeyde bir denetim yapmayı tercih etmektedir
- Ayrıca hedeflenen amaca ulaşmak için belirlenen usulden başka bir usule başvurmak da bir çeşit yetki saptırmasıdır
- Yetkinin saptırılmasına ilişkin ispat davacıya aittir

İptal Davasının Etkileri

- İptal davası açıldığı zaman söz konusu hukuki tasarrufun yürütmesi kendiliğinden durmaz. Divan şartların gerektirdiğini düşünürse böyle bir karar verebilir
- **Divan davayı kabul ederse birlik tasarrufu hiç yapılmamış sayılır.** Kimi durumlarda yargıç iptal edilen tasarrufun bir süre daha hukuki etkisini devam ettirmesine hükmedebilir
- Bazı durumlarda Divan yenisi düzenlenene kadar iptal edilen tasarrufun yürürlükte kalmasına hükmedebilir
- Doğrudan iptal söz konusu ise herkes için etki doğurur (erga omnes etki)
- Tasarrufu kabul edildiği andan itibaren hükümsüz kılar

- Divan kısmi iptal kararı da verebilir
- Divan iptal ettiği tasarruf yerine farklı bir tasarruf koyamaz. Kurumlara emir-talimat veremez
- İptal davasında tazminata hükmedilemez.
- Divan tarafından iptal edilmeyen tasarruf hukuka uygunluk karinesi kazanmaz. Sonraki bir uyuşmazlıkta hukuka aykırılık def'i olarak veya önkarar prosedürü ile Divan önünde hukuka aykırılığı ileri sürülebilir.

Hareketsizlik Davası

- Avrupa Topluluğu döneminde sadece Komisyon ve Konseyin hareketsizlik durumlarına karşı dava açılabilirdi
- Maastricht antlaşması ile beraber AP de bu kurumlara dahil edilmiştir
- Lizbon Antlaşması ile Avrupa Zirvesi, Merkez Bankası ve Birliğin organ, ofis veya ajansları da listeye eklenmiştir

- Kurucu Antlaşmalara göre harekete geçme yükümlülüğü bulunan kurumların harekete geçmelerini sağlamak ve nihai olarak harekete geçmediklerini tespit etmek için açılır
- Hareketsizlik davasının açılabilmesi için davalıya kurucu antlaşma hükümleri gereğince açık ve kesin bir şekilde karar alma ya da harekette bulunma yükümlülüğünün yüklenmiş olması gerekmektedir.
- AB kurumuna açıkça yüklenmemiş ve takdirine bırakılan hukuksal tasarruflar için ise ihmal davası açılamayacaktır

DAVACILAR

Üye Devletler ve Birlik Kurumları

- Üye devletler,
 - Komisyon,
 - Konsey,
 - Avrupa Parlamentosu,
 - Sayıştay,
 - Merkez Bankası
-
- ayrıcalıklı davacılar
- Dava konusu tasarrufun bağlayıcılığına bakmadan ve ileri sürebilecekleri bir menfaat olmadan dava açabilirler
 - Önceden idari aşamanın tamamlanması gerekmektedir

Gerçek ve Tüzel Kişiler

- Gerçek ve tüzel kişiler sadece bağlayıcı nitelikli olan tasarruflara karşı bu davayı açabilir (**yani tavsiye ve görüşler hakkında ihmal davası açamazlar**)
- Muhatabı oldukları veya kendilerini doğrudan ve bireysel olarak ilgilendiren tasarruflara karşı,
- Mahkeme ilk derece mahkemesi olarak gerçek veya tüzel kişilerin açtığı ihmal davalarına bakmaktadır.

Hareketsizlik Davası Prosedürü

1- İdari Aşama

- İdari aşama hareketsiz kalan birlik kurumunu harekete geçirmeyi amaçlar
- Harekete geçme davetinin yazılı olması gerekmektedir
- Bu davetin kuruma iletildiği tarihten itibaren AB kurumunun 2 aylık tutum belirleme süresi bulunmaktadır
- Birlik kurumunun ihmalinin öğrenildiği tarihten itibaren **makul bir süre içerisinde** harekete geçme davetinin yapılması gerekmektedir.

Uyuşmazlık/Dava Aşaması

- İdari aşamada AB kurumuna tanınan 2 aylık süre içerisinde beklenen tutum gerçekleştirilmez ise bu sürenin bitiminden itibaren 2 aylık süre içerisinde dava açılabilir
- İlgili AB kurumunun kendisine yapılan ön başvuruya karşı verdiği cevabın belirsiz olması halinde de ihmal davası açılabilir.
- **İdari aşamada kim talepte bulunmuş ise o kişinin dava açması gerekir. İhmal davası açacak kişi idari başvuru konusuyla da bağlıdır.**
- İdari aşamada yapılan davet konusu ile sınırlı bir şekilde ihmal davası açılabilir
- Dava açıldıktan sonra ilgili kurum beklenen tasarrufu açığa çıkarır ise dava konusuz kalacağından ihmal davası reddedilmektedir
- **Beklenenden farklı bir tasarruf yapılırsa veya doğrudan ilgili kişinin talebi reddedilir ise artık ihmal davası açılmayacaktır. İptal davasına konu olabilir.**

Hareketsizlik Davasının Sonuçları

- Divan, mevcut hareketsizliğin Birlik hukukuna aykırı olduğunu tespit etmekle yetinmelidir.
- Birlik kurumlarının yerine geçerek hukuksal tasarruf üretemez, Birlik kurumlarına emir ve talimatlar veremez.
- İlgili kurumlar makul bir süre içerisinde beklenen hukuksal tasarrufu açığa çıkarmakla yükümlüdür.
- Aksi takdirde sürekli ihmal davasına konu olacaktır.

İptal davası ile ihmâl davası arasındaki farklar

- İptal davasının konusu Birlik organlarının hukuka aykırı tasarruflarıdır
- İhmâl davasının konusu Birlik organlarının hukuka uygun olmayan eylemsizliğidir
- İptal davasının açılacağı durumlarda ihmâl davası açılabilmesi mümkün değildir

Tam Yargı Davaları

- Tam yargı davalarında Birlik yargıcı geniş yetkilerle donatılmıştır.
- Yani davacı ve davalı tarafın dilekçelerinde değindiği tüm konulara ilişkin esastan inceleme yapmak durumundadır. Önceki derslerde gördüğümüz ihmal veya iptal davalarından farklı olarak tam yargı davasında Birlik yargıcı hukuksal bir durumun tespitinden farklı olarak;
- Önüne gelen birlik tasarrufunu iptal edebilir,
- Birlik kurumunun yanlış bir değerlendirmesi söz konusu ise ilgili tasarrufu değiştirebilir,
- Kusurlu Birlik davranışından kaynaklı uğranılan zararların tazminine karar verebilir.

Açılabilircek Tam Yargı Davaları

- Özü itibariyle birlik işlem veya eylemlerine karşı iptal ve ihmal davalarına göre daha etkin ve kapsamlı bir yargı yolu olduğunu söylemek mümkündür. Üç temel başlık altında tam yargı davalarını inceleyebiliriz:

1- Birlik Müeyyidelerine Karşı Davalar

2-Zararın Tazmini Davası

a-Sözleşme Dışı Sorumluluğa Dayalı Tazminat Davaları

b-Sözleşmeye Dayanan Sorumluluktan Doğan Tazminat Davaları

3- Personel Davaları

1- Birlik Müeyyidelerine Karşı Davalar

- Birlik kurumları kimi durumlarda Birlik hukukuna aykırı davranan gerçek veya tüzel kişilere doğrudan para cezaları kesebilmektedir. Örneğin; Avrupa Merkez Bankasının Bankacılık ile ilgili verdiği cezalar; Komisyonun, anlaşmalar, hakim durumun kötüye kullanılması ve şirket birleşmelerine ilişkin verdiği örnek cezalar gösterilebilir. Bu cezalar idari para cezası şeklinde olmaktadır.
- Bu tarz birlik yaptırımları söz konusu ise Divan hem hukukilik hem hakkaniyet ve elverişlilik denetimi yapabilmektedir.
- Divan verilen cezayı kaldırmak, değiştirmek konusunda her türlü yetkiye sahiptir
- Birlik organlarınca verilen bu tarz müeyyidelere karşı **menfaati bulunan herkes** Adalet Divanı önünde tazminat davası açabilmektedir.

Zararın Tazmini Davası

- Kurucu antlaşmalarda birliğin organları tarafından meydana gelen zararların tazmini konusu düzenlenmiştir.
- Bu yolla Birliğin tazminat sorumluluğu, **tasarruf ve eylemlerinden** doğabileceği gibi **sözleşmelerden** doğmaktadır. İki başlık altında incelemek mümkündür. Sözleşme dışı sorumluluğa dayalı tazminat davaları ve sözleşmelere dayanan tazminat davaları.

a-)Sözleşme dışı sorumluluğa dayanan tazminat davaları

- Üye devletler kurucu antlaşmalar yoluyla yetki transferinde bulundukları gibi bu durum sorumluluk transferini de beraberinde getirmektedir. Bu noktada Birlik, kurumlarının ve çalışanlarının görevlerini yerine getirirken sebep oldukları zararları –sözleşme dışı sorumluluk- veya –haksız fiil sorumluluğu- kapsamında tazmin etmek ile mükelleftir(ABİA 340).
- Birlik yargıcı birlik organları veya görevlilerinin sebep olduğu zararları hesaplarken üye devletlerin ulusal hukuklarından doğan genel hukukun ilkelerini göz önünde bulundurmaktadır.

Akit Dışı Sorumluluğun Kabul Koşulları

- Birlik organ veya görevlilerinin sebep olduğu zararlardan dolayı menfaati etkilenen her gerçek veya tüzel kişi dava açabilme hakkına sahiptir. Bu zarardan etkilenen gerçek veya tüzel kişinin uyrukluğuna bakılmaz. AB üye devletlerinin uyrukluğunda olması zorunlu değildir.
- Birlik veya dernekler üyeleri için kolektif başvuru yapamazlar. Tazminat davası doğrudan üyeler tarafından açılmalıdır.

- Üye devletler de Birliğin organ veya görevlilerinin görevleri ile ilişkili eylemlerinden doğan zararlarını bu yolla tazmin edebilmektedir.
- **Ancak üye devletlerin sebep olduğu zararlar için Adalet Divanında dava açmak mümkün değildir.**
Bu konuda ulusal mahkemeler yetkili olup dosyalar ön-karar prosedürü yolu ile Adalet Divanının önüne gelmektedir.
- Gerçek veya tüzel kişiler İlk Derece Mahkemesi ile divanda dava açmaktayken, üye devletler ise doğrudan Divan önünde dava açabilmektedir.

Süre Yönünden Sınır:

- Divan Statüsü md 46:
- Dava, sorumluluğu doğuran **olayın gerçekleştiği veya zararın meydana geldiğinin anlaşıldığı tarihten itibaren 5 yıllık bir süre içerisinde açılmalıdır.**
- Eğer bu süre içerisinde dava açılmazsa zamanaşımına uğramaktadır.

Birliğin sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için:

- 1- Birliğe yüklenebilen bir kusurlu davranışın olması gerekir. Örnek; Birlik tasarruf veya ihmalinin hukuka aykırı olması, Birlik kurum veya çalışanlarının bir hatasının bulunması gibi,
- 2- Bu kusurlu davranış sonucunda bir zararın meydana gelmiş olması gerekir,
- 3- Tasarruf veya ihmal ile zarar arasında illiyet bağının bulunması gerekir.

Birliğe yüklenebilen kusurlu bir davranış:

- Birliğin gerçekleştirdiği tasarrufun niteliği her ne olursa olsun Birliğin sorumluluğu söz konusu olacaktır.
- Geniş yorumlanmalı ve hukuksal idari vs her türlü nitelikli işlemler bu kapsamda d  ş  n  lmelidir. Sözleşme dışı sorumluluğu meydana getiren olay maddi bir fiil olabileceği gibi (olay yeri incelemesi gibi) müspet bir davranış veya müspet bir davranışın yapılmamasına dönük ihmali bir davranış da olabilir.
- **Ancak doğrudan kurucu antlaşma maddelerinden kaynaklanan zararlar bu kapsama dahil değildir, bu iddia ile tazminat davası aılamaz.**

- Zarara sebebiyet veren tasarruf veya ihmali davranış Birlik organları veya çalışanları tarafından ilgili görevlerinin icrası sebebiyle meydana gelmiş olmalıdır:
 - Birliğin organlarından anlaşılması gereken bütün kurum kuruluş ve bunların daireleridir.
 - Kurum görevlilerinin kişisel kusurlarından doğan zararların tazmini de söz konusudur. Ancak bu durumda kişilerin icrai veya ihmali davranışları Birlik kurumlarının kendilerine vermiş oldukları görevler neticesinde meydana gelmiş olmalıdır.
 - Zarar kurum adına çalışan kişinin veya bizzat kurumun görevi ile doğrudan ilişkilendirilemiyorsa bu noktada, çalışanın kişisel sorumluluğu söz konusu olacaktır. **Bu durumda ulusal mahkemeler yetkilidir.**

Üye devletlerin verdikleri zararlardan Birlik sorumlu tutulabilir mi?

- Tutulamaz. Çünkü tam yargı davası birlik otoriteleri ve çalışanlarının görevleri sebebiyle vermiş oldukları zararlara ilişkindir.
- Sözleşme dışı sorumluluk kurumu da bunun için getirilmiştir. Üye devletlerin verdikleri zararlar için ihlal davası veya ulusal mahkemelerde tazminat davaları açılabilir. Ön karar prosedürü yolu ile dava Divan önüne gelebilmektedir.

Birlik tasarruflarına dayanılarak Üye devlet bir düzenleme ya da tasarrufta bulunmuş ve bu yolla bir zarar meydana gelmişse ne olur?

- Bu konuda zararın kaynağına bakılmalıdır. Zararın kaynağı Birlik kurumlarının hukuksal tasarruflarına dayandığı için sözleşme dışı sorumluluk kapsamında uğranılan zararların giderilmesi için Divan önünde dava açılabilmektedir. **Ancak Divanın yerleşik içtihatlarına göre Ulusal yargıda zararın tatmini hususunda etkin ve tatmin edici bir iç başvuru yolu varsa bu yola gidilmelidir. Divan önünde başvuru ikincil nitelik arz etmektedir.**

Eğer üye devlet ve Birliğin kusurlarının birikmesi sonucunda zarar meydana gelmişse?

- Bu noktada Divan öncelikle ulusal yargıda çözüm aranmalıdır içtihatları oluşturmuştur.
- Devletin sorumluluğu belirlendikten sonra Divan önünde tazminat talep edilmelidir.
- Yani Divan üye devletin kusur oranının tespiti ulusal mahkemelerce yapılmalıdır görüşünü savunmaktadır.

Davranışın hukuka aykırılığı: tazminat davasının kusurlu davranışa dayanması:

- Birliğin akit dışı sorumluluğu esas olarak kusura dayanmaktadır.
- Divan bu kusur sorumluluğunu belirlerken kurucu antlaşmalarda bir düzenlemenin bulunmamasından dolayı üye devletlerin ulusal hukuklarından doğan Birlik hukukunun genel ilkelerini göz önünde bulundurmaktadır.

İSTİSNA:

- Ana kuralımız kusur sorumluluğu olmakla beraber istisnai hallerde kusursuz sorumluluğa dayanan tazminat davaları da görülmektedir. Divan kusursuz sorumluluğa ilişkin olarak özellikle temel hak ve özgürlüklerin özüne ilişkin esaslı bir zararın meydana gelmesini değerlendirmeye almaktadır
Örneği mülkiyet hakkına ilişkin esaslı zararlar kusur olmasa bile dava konusu edilebilecektir. Divan bu durumu sıra dışı ve özel bir zarar olarak değerlendirmektedir.

- Ana kuralımız ise –kusura dayalı- birlik kurum, organ veya görevlilerinin hukuka aykırı tasarruf veya ihmallerinden doğan zararlardır.
- Divan tazmini gereken Birlik davranışlarını –idari- ve –yasama- olarak ikiye ayırmaktadır.
- İdari davranışlar; bir hizmetin iyi bir şekilde düzenlenmemesi, yanlış bir bilgi verilmesi veya verilmemesi gereken bir kişisel bilginin verilmesi gibi davranışları ifade eder.

- Yasama davranışları, AB nin tüm yasama tasarruflarından doğan zararları ifade etmektedir.
- Ancak yasama niteliğindeki işlemler geniş taktir yetkisi barındıran işlemler olup Birliğin tazminat sorumluluğunda tutulması için özel şartlar aranmaktadır.
- İlgili kurumların takdir sahalarını ağır ve açık şekilde aşmaları beklenmektedir.
- **Bu alanda tazminat sorumluluğunun doğması için kişilerin haklarını koruyan bir üst Birlik hukuku kuralının yeterince ciddi, ağır ve aşikar nitelikte ihlali gerekmektedir.**

- Yani kurumlara geniş takdir hakkı tanınan tasarruflarda hak tesis eden bir üst norma aykırılık söz konusu ise **ağır ve esaslı, aşikar bir ihlalin** varlığına bakılacaktır.
- Ancak kurumların tasarrufları için kurumlara geniş takdir hakkı sunulmayan tasarruflarda ilgili üst normun sadece ihlali yeterli görülmektedir.

Sözleşme Dışı Sorumlulukta ZARAR

- Tazminat talebinde bulunan davacılar bir zararlarının olduğunu iddia ve ispat etmek zorundadırlar.
- Söz konusu giderim, yoksun kalınan kazanç da dahil olmak üzere maddi ve manevi zararlara ilişkindir.
- Divan tam olarak tespit edilemeyen ancak gelecekte doğması kesin öngörülebilir nitelikte olan zararlara ilişkin de karar verebilmektedir. **Ancak varsayıma dayalı zararlara ilişkin talepleri divan reddetmektedir.**
- Kurumların geniş yetkilere sahip olduğu iktisadi alanlarda özel bir zarar şartı aranmaktadır. Buna göre tasarrufun kişilere etkisi veya başka bir ifade ile zararın derecesi ön plana çıkmaktadır. İlgili zararlar sektörel anlamda karşılanması muhtemel iktisadi riskleri aşacak bir düzeyde olması gerekir.

Sözleşme Dışı Sorumlulukta İliyet Bağı

- Davacı taraf sözleşme dışı sorumluluktan doğan tazminat davalarında; kusurlu tasarruf veya ihmali davranış ile zarar arasında bir illiyet bağının olduğunu ispatlamak zorundadır.
- Farklı bir ifade ile zararın doğrudan doğruya kurumun veya çalışanlarının icrai-ihmali davranışları ile gerçekleşmiş olması gerekir.
- İlgili zarar üçüncü bir kişi, davacı veya mücbir sebep gibi hallerle ortaya çıkarsa Birliğin tazminat sorumluluğu doğmaz.
- Birliğin kusurlu davranışı ile üçüncü bir kişinin kusurlu davranışı birleşirse Divan sadece Birliğin kusur oranını göz önünde bulundurarak bir karar vermektedir.

b- Sözleşmeye Dayanan

Sorumluluktan Doğan Tazminat

Davaları

- Avrupa Birliğinin taraf olduğu sözleşmelerden doğan zararların tazminatı ile ilgili bir konudur.
- Kural olarak AB üyesi devlet ve yurttaşları ile Birlik kurum organ ve çalışanları yargılama yetkisi bulunan Divanın, farklı devletleri yargılama yetkisi bulunmamaktadır.
- Ancak ABnin kurumsal olarak imzaladığı antlaşmalardan doğan zararların nasıl tahsil tespit edileceği konusunda ilgili antlaşma tarafları bir tahkim şartını sözleşme maddeleri arasına koyup Divanı yetkili kılabilirler.

- Tahkim şartı ve Divanın yargı yetkisi tamamen antlaşma hükümleri ile ilgilidir. İmzalanan sözleşmede meydana gelecek ihtilaflar halinde Divan yargılama yetkisini kullanır.
- Eğer imzalanan sözleşme kapsamında divana yetki verilmemiş ise bu noktada ulusal mahkemeler yetkilidir. Genelde devletler ulusal mahkemeleri yetkili kılmaktadır.

3-Personel Davaları

- Birlik ve birlik çalışanları arasında çeşitli uyuşmazlıklar meydana gelebilmektedir. Bu hususta temel yargılama yetkisi birlik yargıcına aittir. ABİA.md 270 AB Divanını bu hususta yetkili kılmıştır.
- Birlik çalışanı bir uyuşmazlık halinde öncelikle idari yolları tüketmelidir.
- Çalışan talebini bir dilekçe ile bir üst makama(kendisini atayan makama) başvurur.
- İlgili makam açıkça olumsuz bir yanıt verir ise 3 aylık bir süre içerisinde dava açılabilir.
- Üst makamın 4 aylık susma hakkı vardır. Bu süre içerisinde herhangi bir cevap gelmez ise zımnen reddedilmiş sayılır ve 3 aylık süre içerisinde dava açılabilir.

- Birlik çalışanı dava açılmasını beklemeden ihtiyati tedbir isteyebilir.
- Birlik çalışanının başvurusu Birlik tasarrufunun kişisel durumunu doğrudan ilgilendirmesi ve etkilemesinden kaynaklı olmalıdır. Ayrıca güncel ve somut bir menfaatinin de etkilendiğini ispat etmelidir
- İlk derece mahkemesi sıfatı ile Divan önünde görülen dava yoğunluğunu azaltmak adına 2004 tarihinde Nice antlaşması ile Uzmanlaşmış Yargı Daireleri çerçevesinde personel davalarına bakmak ile görevli bir mahkeme kurulmuştur. Konsey kararı ile kurulan bu mahkeme AB Kamu Personeli Mahkemesi olarak anılmaktadır. Bu tarihten sonra ilk derece mahkemesi olarak bu mahkeme personel davalarına bakmaktadır.

- AB Kamu Personeli Mahkemesi kararları Divan önünde temyiz edilmektedir
- AB Kamu Personeli Mahkemesinin üyeleri Konsey tarafından 6 yıllığına seçilen 7 yargıçtan oluşmaktadır.
- Bu davalarda ilgili tasarrufun iptali istenebileceği gibi tazminat kararı da verilebilmektedir.

AB Üye Devletlerinin Yargısal Denetimi

İHLAL DAVASI

Genel Olarak İhlal Davası

- Üye devletlerin AB hukukuna uygunluğunun denetlendiği bir dava türüdür
- ABİA 258-260 maddelerinde düzenlenmiştir
- Diğer uluslararası örgütlerden AB'yi ayıran önemli noktalardan birisidir
- Divan bu davada üye devletin AB hukukunu ihlal ettiğini tespit eder ve ilgili ihlalin kaldırılması ve zararların giderilmesi noktasında kararını verir
- Yani üye devletlere emir veya talimatlar veremez, üye devletlerin açığa çıkardıkları tasarrufları iptal edemez

İhlalin Niteliği

1- İhlalin Kapsamı:

- İhlal edildiği ileri sürülen Birlik normunun bağlayıcı olması gerekir.
- Söz konusu normun normlar hiyerarşisindeki yeri önemli değildir. Bu kapsamda AB Hukuku kapsamında yer alan uluslararası hukuk düzenlemelerinin de ihlal edilmesi dava konusu olabilir.
- İSTİSNA: Birliğin Dışişleri ve güvenlik politikası çerçevesinde açığa çıkardığı tasarruflar ve üye devletlerin aşırı kamu açığı vermesi ihlal davasına konu edilememektedir. Bu durum için özel bir prosedür uygulanmaktadır.

2- İhlal Edilen Yükümlülüğün Niteliği:

- İhlal eylemi aktif veya pasif olabilir
- Doğrudan birlik hukukuna aykırı aktif bir eylem olabilir
- Birliğin almasını zorunlu kıldığı bir önlemi almaktan kaçınma şeklinde de olabilir
- Genellikle direktiflerin iç hukuka zamanında aktarılmaması, eksik veya yanlış aktarılması, Komisyona bilgi verilmemesi, Birlik hukukuna aykırı mevzuat çıkarılması gibi sebeplerle ihlal davaları açılmaktadır

3-İhlali Gerçekleştirenlerin Niteliği:

- Üye devletler tarafından gerçekleştirilen davranışlar ihlal davasına konu olabilmektedir.
- Üye devletin herhangi bir biriminden bu eylem doğmuş olabilir, niteliği veya isimlendirmesi önemli değildir

4-İhlal Davasının Konusuna ilişkin Gerekçeler (**birlik hukukunun ihlalini meşrulaştırmaz**):

- İdari ve anayasal düzenin özellikleri veya iç düzenden doğan zorunluluklar,
- Başka devletlerin de benzer ihlal davranışlarında bulunması,
- Birlik kurumlarının kusuruna üye devletin dayanması gibi gerekçe örneklerinde de ihlalin varlığı tespit edilir.
- Söz konusu ihlal davranışının bir zarar açığa çıkarmış olması şartı da aranmaz. Önemli olan yükümlülüğün yerine getirilip getirilmediğinin tespitidir
- Tek gerekçe mevcut yükümlülüğün yerine getirilmesinin imkansızlığı veya mücbir sebeple yerine getirilemediğinin ispatıdır. İlgili üye devletler böyle bir durumda Komisyona bildirim yapmış olmalıdır.

İhlal Tespitinde İşletilecek Prosedür

1-Prosedürün Başlatılması

- İhlal davasının davacıları ÜYE DEVLETLER ve KOMİSYON olabilir. Avrupa Yatırım Bankası ve Avrupa Merkez Bankası da kendi yetki alanlarına ilişkin prosedür başlatabilir.
- Buna göre de işletilecek prosedür farklılaşmaktadır

Komisyon

- Komisyonun AB'nin bekçisi olarak anılmasının sebeplerinden birisi de ihmal davası prosedürünü başlatmadaki misyonudur.
- Üye devletleri denetleyerek Birlik Hukukuna aykırılıkları denetleme ödevi bulunmaktadır.
- Komisyonun ihlal davası prosedürünü başlatması için menfaat koşulu aranmamaktadır.
- Komisyon prosedürü bir üye devlet, kişi tarafından yapılan şikayet üzerine veya re'sen başlatılabilmektedir.
- Komisyona taktir hakkı tanınmıştır.
- **Prosedürü başlatma veya başlatmama noktasında Komisyonun vermiş olduğu kararlar dava konusu yapılamamaktadır.**

Üye Devletler

- Üye devletler de menfaat koşulu aranmaksızın prosedürü başlatabilmektedir
- Komisyona şikayette bulunurlar ve Komisyon tarafların görüşünü aldıktan sonra kendi görüşünü açıklar.
- Eğer ihlalin var olduğu görüşünü açıklarsa Komisyon veya Üye devlet ABAD önünde dava açabilir.
- Eğer Komisyon ihlalin olmadığını tespit ederse veya şikayet tarihinden sonra 3 ay susarsa üye devlet doğrudan ABAD önünde dava açabilir
- Üye devletler kendileri hakkında öteki devletlerin bu prosedürü başlatabileceği kaygısı ile genellikle Komisyona şikayet yolunu kullanmaktadırlar

2-Komisyon Tarafından Yürütülen İdari Aşama

- İhlal davasında zorunlu yürütülmesi gereken bir aşamadır.
- Komisyon üye devlete ihlal suçlaması ile ilgili bir yazı gönderir ve verdiği süre içerisinde açıklamalarını bekler
- Üye devletin görüşleri alınır. Suçlanan devletin açıklamaları üzerine Komisyon incelemeyi askıya alabilir veya ilgili devlet ihlali gidermiş ise ihlalin ortadan kalktığına karar verebilir
- Eğer üye devletin görüşleri Komisyonu tatmin etmez ise Komisyon konu ile ilgili gerekçeli görüşünü açıklar. Bu gerekçelerde ihlale ilişkin maddi ve hukuki sebepler sıralanır
- Komisyon gerekçeli görüşünde ilgili devletlerin alması gereken önlemleri veya yapması gerekenleri de sıralayabilir. İlgili ihlallerin derhal veya verilen süre içerisinde giderilmesi ilgili devlete tavsiye edilir.
- Yani Komisyonun üye devlete gönderdiği görüş bağlayıcı değildir. Mevcut ihlali de tespit etmez.
- Eğer ihlal devam ediyor ise prosedürü kim başlatmış ise doğrudan ABAD önünde dava açmaktadır

Divan Önünde Yargısal Aşama

1-Divana Başvuru

- Davayı açıp açmamak noktasında Komisyona geniş bir taktir yetkisi sunulmuştur
- Komisyon idari aşamayı tamamladıktan sonra ne kadarlık süre içerisinde dava açabileceği düzenlenmemiştir. ABAD içtihatlarında makul bir süre içerisinde davayı açmış olması şartı tespit edilmiştir

2-Divana Başvurunun Konusu

- Komisyon tarafından idari aşamada sıralanan ihlal gerekçeleri ile bağlı şekilde yargılama yapılır
- Yani idari aşamada dile getirilmeyen suçlama veya iddialar Divan önüne getirilememektedir
- Mevcut ihlal idari aşamada son bulmuş ise ABAD dava konusuz kalacağı için başvuru kabul edilmez.
- Ancak ABAD önünde dava açıldıktan sonra ihlal son bulursa bu durum yargısal süreci otomatik olarak sonlandırmaz

- Divan kararında söz konusu ihlali hem tespit eder hem de ilgili devlete ihlali ortadan kaldırma yükümlülüğü yükler.
- Yani ilgili devlet ihlale ilişkin yasal mevzuatlarını değiştirmek veya kaldırmak yükümlülüğü altına girdiği gibi zarara uğrayanların zararlarını karşılamak külfeti altındadır da
- Bu davada şartların gerektirmesi halinde Komisyonun talebi üzerine geçici koruma önlemlerine de karar verilebilir. Karar verme taktir ve yetkisi ABAD'dadır

- Davacı davasını ispat külfeti altındadır
- Ancak ABAD karar verirken tarafların sunduğu hukuki sebepler veya delillerle bağlı değildir
- Kendisi doğrudan başka sebep veya delillere dayanabilir
- İhlalin varlığı tespiti için yeterlidir. Yani ihlal eden üye devletin kusurlu olup olmadığına bakılmaz

ABAD'ın Vereceği Kararların Etkileri

- Divanın davanın esasına ilişkin yetkileri son derece geniştir. Yani tam yargı davası niteliğindedir.
- Divan kararı iki kısımdan oluşur. İlk kısımda ihlali tespit eder.
- İkinci kısımda ise ihlalin giderilmesi için alınacak önlemleri sıralar. İhlale ilişkin düzenlemeyi veya uygulamayı kaldırmak, Birlik düzenlemesini ulusal hukuka aktarmak, zarara uğrayan kişilere tazminat ödenmesi gibi önlemleri sıralar.
- Ancak üye devlete ihlali giderecek yol yöntemleri dayatamaz veya empoze edemez. Bu konudaki yetki ve yükümlölük üye devletlere bırakılmıştır.

- İlgili devletler Birlik düzenlemesini iç hukuka aktarmak, ihlali oluşturan düzenlemeyi değiştirmek veya kaldırmak ve zarar görenlerin zararlarını gidermek noktasında dilediği yöntemi uygulayabilir
- Yani ABAD üye devletlerin mevzuatlarını değiştiremez, düzeltemez veya kaldıramaz
- ABAD ihlali tespit etmiş ise üye devletler için bağlayıcıdır. Üye devletler somut adım atana kadar ulusal makamlar ihlale konu bir düzenleme söz konusu ise bu düzenlemeyi gözardı etmek durumundadırlar.

ABAD'ın İhlal Kararlarının Uygulanmamasının Yaptırımları

- ABAD kararlarının ne zaman uygulanması gerektiği kurucu antlaşmalarda belirtilmemiştir. Genel eğilim olabilecek en kısa sürede uygulanması gerektiği yönündedir.
- Uygulamada Komisyon bir süre ön görerek üye devlete kararın yerine getirilmesini içeren bir yazı gönderir
- Komisyon bu sefer ABAD kararlarına uyulmamanın kendisi bir ihlal teşkil ettiği için mevcut ihlalin giderilmemesi ve ABAD kararlarına uyulmamasını tespit ederse durumu tekrar divan önüne yeni bir dava olarak götürebilir

- Komisyon bu davada üye devlet tarafından ödenmesi gereken maktu bir tutara veya günlük para cezalarına ilişkin Divanın karar vermesini talep edebilir.
- Divan verilecek para cezasını belirlemede geniş taktir yetkisine sahiptir. Komisyonun talebi ile bağlı değildir. Divan hem maktu bir tutarın ödenmesine hem de günlük para cezasına hükmedebilir.

- Lizbon Antlaşması ile Direktiflerin iç hukuka aktarılması konusunda üye devletlerin aldığı tedbirleri Komisyona bildirme yükümlülüklerini ihlal etmesi halinde doğrudan ilk ihlal davasında maktu bir tutara veya günlük para cezasına hükmedilebilmesi imkanı tanınmıştır.

Birincil Mevzuat															
Kurucu Antlaşmalar:	Paris Antlaşması Roma Antlaşmaları Maastricht Antlaşması		Yürürlükteki güncel kurucu antlaşma isimleri: - ABA, ABİA, AAETA. - Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunu Kuran Roma Antlaşması da varlığını devam ettirmektedir - ABA mad. 6/1 hükmü AB Temel Haklar Şartını kurucu antlaşmalarla eş değer düzeyde görmüştür. Bu sebeple birincil hukuk kaynakları arasında görülmektedir												
Kurucu Antlaşmaları Değiştiren Antlaşmalar:	Avrupa Tek Senedi Amsterdam Antlaşması Nice Antlaşması Lizbon Antlaşması		<table><tr><td></td><td>Maastricht</td><td>Lizbon</td></tr><tr><td>AKÇT. AET.</td><td>ATA.</td><td>ABİA.</td></tr><tr><td></td><td>ABA.</td><td>ABA.</td></tr><tr><td>AAET</td><td>AAET.</td><td>AAET.</td></tr></table>		Maastricht	Lizbon	AKÇT. AET.	ATA.	ABİA.		ABA.	ABA.	AAET	AAET.	AAET.
	Maastricht	Lizbon													
AKÇT. AET.	ATA.	ABİA.													
	ABA.	ABA.													
AAET	AAET.	AAET.													
Tamamlayıcı Antlaşmalar:	Müşterek Mahkeme ve Parlamentoya ilişkin Antlaşma gibi														
Katılma Antlaşmaları:	Devletlerin AB'ye katılma antlaşmaları														

Hukukun Genel İlkeleri	Saygı gösterilmesi gereken hukuk ve adaletin temel kavramları: Hukuki güvenlik, iyi niyet, yasallık gibi, ayrımcılık yasağı gibi.
	Uluslararası antlaşmalar ve ikincil mevzuatın üstünde yer alır. Birincil mevzuatla eş değerdir.
	Ana kural üye devletlerin hukuk sistemlerinin genel ilkelerinin ABAD tarafından tespit edilmesi ile açığa çıkarılması yönündedir. Temel haklara ilişkin uluslararası hukukun genel ilkelerinden de istisnai olarak faydalanılmıştır
	İlk etapta temel haklar kurucu antlaşmalarda sınırlı şekilde ele alınmıştır. ABAD ise temel hakları hukukun genel ilkeleri başlığı altında değerlendirerek koruma altına almaya çalışmıştır.
	Divanın temel haklara ilişkin içtihatları sonucunda Maastricht antlaşması ile temel haklara saygı vurgusu yapılmıştır.
	Lizbon antlaşması ile AİHS Birlik hukukunun bir parçası haline dönüşmüştür. Birliğin AİHS'e katılımı tesis edilmiştir.

Uluslararası Antlaşmalar	• AB'nin taraf olduğu u.a. antlaşmalar AB hukuk düzenin bir parçası olup tüm AB kurumları ile üye devletleri bağlar. İlgili antlaşmada ön görülen ortaklık konseyi kararları da aynı niteliktedir. • Normlar hiyerarşisinde Birincil mevzuat ve Hukukun Genel İlkelerinin altında yer alırlar
AB'nin u.a. antlaşma akdetme prosedürü:	Komisyon müzakere eder, AB Parlamentosunun muvafakati alınır, AB Konseyi tarafından onaylanır
Karma Antlaşmalar:	Birlik ile üye devletlerin beraberce taraf olduğu ve çoğunlukla ticari nitelikli veya ortaklık öngören u.a. antlaşmalarda uygulanan bir yöntemdir. Ankara Antlaşması karma bir antlaşmadır.
	• Birliğe üye devletlerin kendi aralarında yaptığı antlaşmalar kurucu antlaşmalara aykırı olamaz. • Kurucu Antlaşmalar yürürlüğe girmeden evvel üye devletlerin üçüncü kişilerle yaptığı antlaşmalar ise ahde vefa ilkesi gereği geçerli olmaya devam eder ancak Birliğe karşı sorumluluk gündeme gelebilir. • Kurucu antlaşmalar yürürlüğe girdikten sonra üye devletlerin üçüncü kişilerle yapacakları antlaşmalar kurucu antlaşmalara aykırı olamaz. Bu dürüst işbirliği ilkesinin bir gereğidir.

İkincil Mevzuat:	Türev Hukuku veya Organ Hukuku olarak da anılır. ABİA mad.288’de sıralanan ikincil hukuk kaynakları sınırlı şekilde sayılmamıştır.
Tüzük	• Avrupa Parlamentosu ile birlikte AB Konseyi veya Komisyon tarafından çıkarılır, • Genel uygulama alanına sahip, • Bağlayıcı, • Tüm üye devletlerde doğrudan uygulanan metinlerdir • Adeta AB Kanunu işlevine sahip metinlerdir
Yönerge	• Avrupa Parlamentosu ile birlikte AB Konseyi veya Komisyon tarafından çıkarılır, • Muhatap alınan her üye devleti, • Ulaşılması gereken sonuçlar bakımından bağlayan, • İç hukuka aktarımı konusunda belli bir süre ön görülen, • Şekil ve yöntem seçimi konusunda ulusal otoritelerin yetkili olduğu metinlerdir. • Yönergeler çok genellikle teknik açıdan çok teferuatlı konuları kapsamlı şekilde ele alan metinler olduğu için üye devletler olduğu gibi yasalaştırma eğilimindedir • Üye devletler Direktifi iç hukuka aktarmak için tercih ettikleri hukuki araçları Komisyona bildirmekle yükümlüdürler
Karar	• Avrupa Parlamentosu ile birlikte AB Konseyi, sadece AB Konseyi veya Komisyon tarafından çıkarılır, • Lizbon antlaşması öncesinde sadece muhatabı belli kararlar çıkarılabilmekte idi • Lizbon Antlaşması sonrasında muhatabı belli olmayan kararlar da çıkarılabilmektedir • Muhatabı belli olmayan kararlar etki bakımından Tüzük ile eşdeğerdir • Muhatabı belli olan kararlar ise sadece muhatabı için bağlayıcıdır • Tüzükten nitelik olarak farkı ise özel durumlara ilişkin konuların genellikle kararlarla düzenlenmesidir
Tavsiye	• Birlik kurumlarının gerekli gördükleri konularda beyanda bulunması

Görüş	• Üçüncü kişilerin talepte bulunması halinde Birlik kurumlarının açığa çıkardığı beyanlar
Sınıflandırılmayan Hukuki Tasarruflar	• Genellikle ortak dışışleri ve güvenlik ile adalet ve içişlerinde işbirliği alanlarında açığa çıkarılan metinlerdir. • Ortak bildirgeler, deklarasyonlar, yönlendirici ilkeler, sonuç bildirgeleri, çerçeve kararlar gibi. • Ayrıca kurucu antlaşmalarda anılan ama yukarıdaki tasnife uygun olmayan farklı metinler de bulunmaktadır: AB kurumlarının iç tüzükleri, u.a. antlaşmaların müzakere evresinde Konseyin Komisyona gönderdiği direktifler gibi.

Hukuk kaynakları arasındaki hiyerarşik ilişki:

1- Uluslararası Jus Cogens Normlar	
2- Birincil Hukuk /Hukukun Genel İlkeleri	
3- Uluslararası Antlaşmalar	
4- İkincil Hukuk Kaynakları	İkincil Hukuk kaynakları arasında hiyerarşik ilişki yoktur!

Birincil Hukuk			Doğrudan etkili	Dikey	Yatay
Uluslararası Antlaşmalar			Doğrudan etkili	Dikey	Yatay
Tüzük			Doğrudan etkili	Dikey	Yatay
Yönerge	Ana kural doğrudan etkili değil		- İç hukuka aktarılmaması - Süreye uyulmaması - Yönerge hükümlerinin içerik olarak eksik aktarılması durumunda doğrudan etki doğurabilir	Dikey	Ana kural yatay doğrudan etki yok ancak üye devletler yetkilerini kişilere devrederse yatay etki doğurabilir
Karar	Kişilere yönelik		Doğrudan etkili	Dikey	Yatay
	Devletlere yönelik	Ana kural doğrudan etkili değil	- İlgili karar muhataplarına bildirilmiş, - Süresi dolmuş, - Diğer şartları da taşıyor ise	Dikey	Yatay etki yok
Uluslararası Antlaşmalar			Uluslararası hukukun koşulları çerçevesinde doğrudan etki var	Dikey	Yatay

- Doğrudan etkili bir hükmün söz konusu olması için açık ve kesin ifadeler taşınmalı, koşula bağlı olmamalı ve doğrudan uygulanabilir karakterde olmalıdır!

	Muhataplar		Bağlayıcılığı		Uygulanabilirliği	
	Genel	Birel			Doğrudan	Dolaylı
Tüzük	Tüm üye devletler ve kişiler		Tüm yönleri ile bağlayıcı		Doğrudan uygulanabilir ve doğrudan etkili	
Yönerge (direktif)	Tüm veya bazı üye devletler			Sonuçları bakımından bağlayıcıdır, uygulanacak yöntem üye devletlere bırakılır		Doğrudan uygulanabilir veya doğrudan etkili değildir (ana kural): - İç hukuka aktarılmaması veya eksik aktarılması - Süreye uyulmaması - Yönerge hükümlerinin mutlak ve yeterince açık olmaması Durumlarında doğrudan uygulanabilir ve doğrudan etkili
Karar	Bir veya birçok kişi veya birçok devlet		Tüm yönleri ile bağlayıcı		Kişilere karşı doğrudan uygulanabilir ve doğrudan etkili	Devletlere karşı doğrudan uygulanabilir veya doğrudan etkili değildir (ana kural): - İlgili karar muhataplarına bildirilmiş, - Süresi dolmuş, - Diğer şartları da taşıyor ise Doğrudan uygulanabilir ve doğrudan etkili

Not: Lizbon Antlaşması ile beraber muhatabı belli olmayan kararlar da düzenlenebilmektedir. Bu kararlar tüzük ile eşdeğer niteliktedir.

TÜZÜK:	YÖNERGE	KARAR
• Genel Uygulamaya sahip, • Tümüyle bağlayıcı, • Tüm üye devletlerde doğrudan uygulanabilir, • Hem dikey hem yatay doğrudan etkilidir	• Bir veya birden çok üye devletlerle tüm üye devletler için çıkarılabilir, • Sonuçları itibariyle bağlayıcıdır, • Kural olarak doğrudan etkili değildir, ama şartları oluşmuş ise (süresinde iç hukuka aktarılmaması, yönergenin niteliğinin boşaltılması gibi) sadece dikey doğrudan etkili olacaktır	• Kişilere, devletlere veya muhatabı belirsiz olarak çıkabilir, • Tümüyle bağlayıcıdır, • Kişilere yönelik kararlar hem dikey hem yatay doğrudan etkili, • Devletlere yönelik kararlar ise şartları taşıyor ise sadece dikey doğrudan etkili, • Muhatabı belli olmayan kararlar ise şartları taşıyorsa hem dikey hem de yatay doğrudan etkili

ÖN KARAR USULÜ

- Ulusal mahkemelerde açılan davalar Birlik hukuku ile ilintili olabilmekte ve ulusal makamların Birlik hukukunu yorumlaması ihtiyacı doğabilmektedir.
- Sadece ulusal makamların yetkili olduğu bir hukuksal yapıda farklı karar ve uygulamaların açığa çıkma riski bulunmaktadır
- Ön Karar Prosedürü Birlik hukukunun tüm üye devletlerde aynı şekilde uygulanmasını sağlamak ve eşgüdümü tesis etmek için benimsenmiş bir yöntemdir

- Nice Antlaşması ile İlk Derece Mahkemesine belli alanlarda başvuru imkanı getirilmiş,
- Amsterdam antlaşması vize, sığınma, göç ve kişilerin serbest dolaşımı alanlarını üçüncü sütundan birinci sütuna ekleyerek Birlik hukukuna dahil etmiş ve ABAD'a bu konularda bazı şartlar dahilinde önkarar yoluyla başvuru imkanı tanınmıştır (kararlarına karşı kanun yolu kapalı olan ulusal birimler önkarar yoluna gidebilmektedir ve kamu düzeni-iç güvenlik meseleleri ATAD yargı yetkisi dışında bırakılmıştır)

- Lizbon Antlaşması ise sınırlı önkarar başvuru düzenlemelerini daha da genişletmiş; özgürlük, güvenlik ve adalet alanında ABAD'a genel bir yetki alanı açmıştır
- Divan hem ihlal davaları hem de önkarar davası için her durumda; bir üye devletin polis veya diğer kolluk kuvvetleri tarafından yürütülen operasyonların geçerliliğini veya orantılılığını veya üye devletlerin kamu düzenini koruma ve iç güvenliği sağlama konusundaki sorumluluklarını yerine getirmelerini denetleme yetkisine sahip değildir.

a.Önkarar Davasının Konusu

- Ulusal yargıç, Antlaşmaların yorumu veya Birlik Kurum, organ, ofis veya ajanslarının tasarruflarının geçerliliği ve yorumu konusunda ön karar başvurusu yapabilmektedir. (ABİA.m.267/I)
- İç hukuk düzenlemeleri önkarar prosedürü dışında kalmaktadır.
- Divanın ulusal hukuk kuralını geçersiz kılmak gibi bir yetkisi yoktur.

1-Antlaşmalar

- Kurucu Antlaşmalar
- Kurucu Antlaşmaları değiştiren antlaşmalar
- Tamamlayıcı antlaşmalar
- Katılma antlaşmaları

2-İkincil Hukuk Tasarrufları

- Ön karar usulünde tüm ikincil hukuk tasarrufları yorumlanması konusunda Divan denetimine götürülebilmektedir
- İkincil hukuk tasarrufları hem geçerlilik hem de yorum açısından Divan önüne götürülebilir
- Ancak Divan kararları ön karar prosedürü ile sadece yorumlanması amacıyla tekrar Divan önüne götürülebilir

3-Birliğin Taraf Olduğu Uluslararası Antlaşmalar

- Kurucu Antlaşmalarda açıkça bir düzenleme olmasa da Divan AB'nin taraf olduğu u.a. Antlaşmaların Divan önüne geçerlilik ve yorumlanması hakkında götürülebileceğine karar vermiştir
- Yani AB tarafından imzalanan u.a. Antlaşmaların hukuki etkisi Divan kararları ile belirlenmektedir
- Ayrıca AB'nin yaptığı antlaşma ile kurulan organ kararları da Divan denetimine açıktır

4-Üye Devletlerarasında Yapılan Sözleşmeler

- Birliğin münhasır yetkilerinin olduğu alanlarda üye devletler antlaşmalar yoluyla yakın işbirliğinde bulunabilirler
- İlgili antlaşmalarda Divanın yargı yetkisinin tanınmakta ve önkarar usulü ile geçerlilik ve yoruma ilişkin yetkinin verilebilmektedir

b.Önkarar Başvurusu Yapabilecek Yargı Yeri

- Önkarar usulü sadece ulusal yargı organları tarafından Divana yapılabilmektedir. Yani «yargıçtan yargıca» yapılan bir gönderme niteliğindedir
- Ulusal yargı makamlarının tespitinde Divanın kendi kriterleri bulunmaktadır. Ulusal hukuka göre yargı merci olarak nitelendirilmeyen bir yapı Divan tarafından tam aksi bir tespitle ele alınabilmektedir

Divan İçtihatlarında Yargı Yerinin Taşınması Gereken Kriterler

- Mevzuatla kurulması
- Sürekli olması
- Bağımsız olması
- Kararlarının bağlayıcı olması
- Kararları önceden belirlenmiş olan kurallara göre vermesi
- Çekişmeli bir yargılama yürütmesi

- Divan kararlarında bu kriterler esnek ve bütünlüklü olarak yorumlanmaktadır. Örneğin bir kararında çekişmeli yargılama yapmayan bir merciinin önkarar başvurusunu kabul etmiştir
- Ayrıca mahkeme hakem mahkemelerini yargı yeri olarak kabul etmemektedir. Devlet otoritelerinin parçası olan klasik anlamda ilk derece, istinaf, temyiz ve yüksek yargı yerleri yargı merci olarak kabul görmektedir

c.Önkarar Başvurusu Yapma Konusunda Ulusal Mahkemelerin Durumu

1-Başvuru Yapma Özgürlüğü ve Zorunluluğu

- Başvuru yapma yetkisi sadece ulusal yargıçlara aittir
- Aynı zamanda kural olarak başvuru yapılmasının gerekli olup olmadığı konusundaki takdir hakkı da münhasıran ulusal yargıçlara aittir.
- Yani ulusal yargıç dava taraflarının talepleri ile bağlı değildir.
- Önkarar yoluna gidecek ise Divana dilediği soruyu yöneltebilir.

Başvuru Yapmaya Zorunlu Olan Yargı Yerleri

- Kanun yollarının kapalı olduğu bir yargılama yürütüldüğünde Antlaşmaların veya Birlik kurum, organ, ofis veya ajanslarının tasarruflarının geçerliliği ve yorumuna ilişkin bir sorun açığa çıkarsa yargıç Divana başvurmak zorundadır
- Yani nihai kararı verecek olan bir mahkeme yargılama yapıyor ise Divana başvurması zorunlu kılınmıştır

Acte Clair Doktrini

- Divan CILFIT kararında ulusal makamlarda nihai kararı verecek olan bir yargı biriminin AB hukuku ile ilgili yorum gerektiren bir konuda Divana başvuru zorunluluğunun kalkabileceğine karar vermiştir
- Divana göre sorunun cevabı şüpheyi yer bırakmayacak şekilde açık ve belli olması durumlarında Divana başvuru zorunluluğunun olmayacağına karar vermiştir. Aynı kararda Divan:
 - Önkarar başvuru konusunun Divan tarafından önceden karara bağlanmış olması,
 - Topluluk hukukunun uygulanmasının makul şüpheyi yer bırakmayacak şekilde doğru ve açık olması hallerinde Divana önkarar yolu ile başvurmak zorunlu değildir

- Ancak ulusal makamların Birlik normlarının geçerliliğini denetlemek gibi bir imkanı bulunmamaktadır
- Dava konusu olayda Birlik normunun geçerliliğine ilişkin bir şüphe var ise Divana önkarar yoluyla başvurulması zorunludur
- Ayrıca Lizbon Antlaşması ile tutuklu birinin yargılandığı davada önkarar yoluyla Divana gidilirse Divanın ivedilikle karar vereceği de kurucu antlaşmalara eklenmiştir

Başvurunun Yerindeliği

- Divan önkarar başvurusunun yerindeliğini incelerken yerel mahkemenin değerlendirmelerine önem vermektedir. Divan;
 - Ulusal mahkeme önünde gerçek bir ihtilafın varlığını (varsayımsal ve muhtemel ihtilaflar başvuru konusu yapılamaz)
 - Divan tarafından verilecek olan görüşün ihtilafın çözümüne bir katkı sunması şartları ile yapılan başvuruları kabul veya reddetmektedir.

Başvuru Zamanı

- Başvuru zamanı konusunda ulusal yargıçlar tamamen serbesttir
- Divan genellikle olayın olgularının belli olduğu ve ulusal hukuk yönünün kesinleşip Birlik hukukuyla ilgili bir sorunla karşılaşıldığı anı ideal başvuru zamanı olarak yorumlamaktadır

Başvuru İçeriği

- Başvurunun içerişi ve yöneltilecek soruları tespit etmek konularında ulusal yargıç serbesttir
- Divan sorulan soruların kapsamında hatalar var ise tekrar formüle edebilmektedir

ÖnKarar Prosedürü

- Yerel mahkeme önkarar başvurusu yapmaya karar verdiğinde önündeki davayı durdurur
- Divan kararını açıklayana kadar ulusal mahkeme ihtiyati tedbir kararı alabilmektedir.
- Hatta Divan ulusal mahkemelerde yürütmeyi durdurma kararını yasaklayan bir hüküm olsa dahi ulusal mahkemelerin bu tedbir kararlarını verebileceğini tespit etmiştir

- Önkarar Prosedürü çekişmesiz bir davadır yani tarafları yoktur
- Ulusal mahkemenin önkarar başvurusu üye devletlere, Komisyona ve dava taraflarına bildirilir. Bunlardan yazılı görüş sunmak isteyenler 2 aylık süre içerisinde görüşlerini sunalıdır
- Divan nihai kararını açıklar ve bu karar AB'nin tüm dillerinde yayınlanır

Önkararın Hukuki Sonuçları

1-Bağlayıcılık Etkisi: Divan kararı gerek geçerlilik gerekse yoruma ilişkin bir başvuruya dayansın her açıdan başvuru yapan mahkemeyi bağlamaktadır. Önkarar başvuruları hakkında Divanın verdiği kararlar benzer vakalar için de geçerlidir

Not: Geçersizliğe ilişkin Divan kararı ilgili Birlik tasarrufunu iptal etmez. İptal davasında olduğu gibi ilgili tasarrufu gözardı etmesini önündeki davaya uygulanmamasını tesis eder

- Birlik hukukunun yorumu veya geçersizliğine ilişkin yapılan önkarar başvurularına ilişkin Divanın verdiği kararlar kural olarak geçmişe etkilidir
- Geçersiz sayılan bir tasarruf yürürlüğe girdiği andan itibaren geçersiz sayılmaktadır
- Yorumlamaya ilişkin bir karar geçmişteki benzer uyuşmazlıklar için de emsal niteliğindedir
- Ancak Divan kararlarının geçmişe yürümesine ilişkin belirli süreler öngörebilmektedir

Dava Türleri ve Konuları

İptal Davası	Hareketsizlik Davası	Tam Yargı Davaları	İhlal Davası	Önkarar Davası
Bağlayıcı Birlik tasarruflarının geçerlilik ve hukuka uygunluk denetimini yapmak	Birlik kurumlarının AB hukukuna aykırı şekilde hareketsiz kalmalarını tespit etmek	1-Birlik Müeyyidelerine Karşı Davalar 2-Zararın Tazmini Davası a-Sözleşme Dışı Sorumluluğa Dayalı Tazminat Davaları b-Sözleşmeye Dayanan Sorumluluktan Doğan Tazminat Davaları 3- Personel Davaları	Bir üye devletin AB hukukundan doğan yükümlülüklerini yerine getirmediğini tespit etmek	Ulusal yargıçların AB hukukunun geçerliliği veya yorumlanması konusunda Divana soru yöneltmesi

Davacı ve Davalılar Kimler Olabilir?

İptal Davası	Hareketsizlik Davası	Tam Yargı Davaları	İhlal Davası	Önkarar Davası
• Üye devletler • AP • AB Konseyi • Komisyon	• Üye devletler • AP • AB Konseyi • Komisyon	• Herhangi bir sınırlamaya tabi değildir, menfaati etkilenen herkes davacı olabilir	• Komisyon veya üye devlet(ler) • Gerçek veya tüzel kişiler bu davayı açamaz	Davacı veya davalısı yoktur
• Sayıştay • Avrupa Merkez Bankası • Bölgeler Komitesi • Gerçek ve Tüzel Kişiler	• Sayıştay • Merkez Bankası • Gerçek ve Tüzel Kişiler			
Davalılar	Birlik Otoriteleri	Birlik Otoriteleri	Üye Devletler	

- Gerçek ve tüzel kişiler muhatabı oldukları veya kendilerini doğrudan ve bireysel olarak ilgilendiren tasarruflara karşı davalar açabilmektedirler

Dava Süreleri

İptal Davası 	Hareketsizlik Davası	Tam Yargı Davaları 	İhlal Davası	Önkarar Davası
İlgili tasarrufun tebliğ edildiği tarihten eğer tebliğ edilmemiş ise öğrenildiği tarihten itibaren iki aylık sürede açılması gerekir	Birlik otoritesine tutum belirlemesi için 2 aylık süre verilir Ek 2 aylık süre içerisinde de dava açılabilir	Sorumluluğu doğuran olayın gerçekleştiği veya zararın meydana geldiğinin anlaşıldığı tarihten itibaren 5 yıllık bir süre içerisinde açılmalıdır.	-Komisyon açacak ise süre ön görülmemiştir -Üye devletler açacak ise Komisyon görüşünden sonra 3 aylık süre içerisinde davayı açmalıdır	Bir süre öngörülmemiştir Nihai kararı verecek olan ulusal yargı biriminin kararı açıklamadan evvel başvurusu kural olarak zorunludur.

Verilebilecek Kararlar ve Etkileri

İptal Davası	Hareketsizlik Davası	Tam Yargı Davaları	İhlal Davası	Önkarar Davası
-İlgili Birlik tasarrufunun geçerliliği ve hukuka uygunluğu konusunda karar verilir. -Yani tespit davası niteliğindedir. -Tazminata hükmedilmez	-Birlik otoritelerinin AB hukukuna aykırı şekilde hareketsiz kaldığı tespit edilir -Kural olarak Birlik kurumlarının ilgili karara uyması gerekmektedir aksi takdirde sürekli ihmal davasına konu olurlar	-Birlik tasarrufu iptal edilebilir -Birlik kurumunun değerlendirmesi yanlış ise ilgili tasarrufu değiştirebilir -Zarar söz konusu ise zararın tazminine karar verilebilir	- Üye devletlerin AB hukukunu ihlal edip etmediklerinin tespitini yapmak	-Ulusal yargı makamlarının sorularını cevaplamak

Özet Bilgiler

İptal Davası	Hareketsizlik Davası	Tam Yargı Davaları	İhlal Davası	Önkarar Davası
-Bağlayıcı ve hukuki etki doğurma kabiliyeti olan tüm Birlik tasarruflarına karşı açılabilir -Tavsiye ve görüşlere karşı iptal davası açılmaz -Tespit davasıdır -Dava açma süresi hak düşürücü süredir -Süresinde iptal edilmeyen Birlik tasarrufuna karşı ancak hukuka aykırılık def'i ileri sürülebilir -İptal sebepleri: *Yetkisizlik *Esaslı şekil kurallarının ağır ihlali *Antlaşmaların veya Antlaşmaların uygulanmasına ilişkin herhangi bir hukuk kuralının ihlali *Yetkinin kötüye kullanılması	-İdari ve yargısal aşamalardan oluşur -Birlik otoritesi harekete geçmeye davet edilir -2 ay içinde harekete geçmez ise ek 2 aylık süre içerisinde dava açılır -Tespit davasıdır	-Üye devletlerin zararlarına karşı ABAD önünde tazminat davası açılmaz -Kusurlu davranış, zarar ve illiyet bağı aranır -Kurucu antlaşmaların kendisinden dolayı tam yargı davası açılmaz -Birlik tasarrufuna dayanılarak üye devlet hareket etmiş ve zarar meydana gelmişse öncelikle ulusal makamlarda dava açılmalıdır. ABAD önünde dava açmak ikincil yoldur -Akit dışı sorumluluk davasında temel kural kusur sorumluluğudur -Divan kusursuz sorumluluğa ilişkin olarak özellikle temel hak ve özgürlüklerin özüne ilişkin esaslı bir zararın meydana gelmesini değerlendirmeye almaktadır	-Üye devletlerin AB bağlayıcı kararlarına uymaması yeterlidir -Aktif bir davranış olabileceği gibi ihmalî bir hareket de söz konusu olabilir -Üye devletlerin hangi birimi tarafından ihlal eyleminin gerçekleştiği önemli değildir. Ancak gerçek veya tüzel kişilere bu davanın açılması söz konusu değildir -İdari ve yargısal aşama olarak iki aşamadan oluşur -Ulusal mevzuatlar bu yolla geçersiz kılınmaz -ABAD üye devletlere ne yapması gerektiğini söyleyemez -ABAD kararlarına uyulmaz ise para cezası gündeme gelir	-Yargıçtan yargıca yapılan bir göndermedir -Nihai kararı verecek olan ulusal makam ortada bir şüphenin varlığı halinde ABAD'a başvuru yapmak zorundadır -Buna karşı Acte Clair doktrini oluşmuştur -Önkarar başvurusu yapılmış ise mevcut ulusal yargıdaki dava askıya alınır -Önkarar davası sonucuna ulusal makamlar uymaz ise İhlal Davasına konu olabilir

Üye Devletlerin AB'ye Yetki Transferinde İzlenen İlkeler

Sınırlı Yetki İlkesi	• AB Kurucu Antlaşmalarda kendisine verilmiş olan yetkilerle sınırlı şekilde hareket eder • Yani birliğe verilmeyen yetkiler üye devletlerde kalmaya devam eder. • Ancak bu yetkileri kullanmada sınırsız ve denetimsiz değildir. Zira Birliğin genel görevlerini yerine getirmesini kolaylaştırmak ve Birliğin hedeflerine ulaşmasına tehdit oluşturacak eylemlerden kaçınma yükümlülüğü altındadırlar.
Zimni Yetki İlkesi	Kurucu Antlaşmalarda Birlik organlarına bir görev veya faaliyet alanı öngörülmüş ama açıkça bir yetki verilmemiş ise ABAD amaçsal yorum ile Birliğin zımnen yetkili olduğunu kabul etmektedir.
Tamamlayıcı Yetkiler	Antlaşmalarda belirtilen amaçları gerçekleştirmek için yine Antlaşmalarda belirtilen politikalar çerçevesinde Birliğin harekete geçmesi gerekmekte ise ve ancak Birlik yetkilendirilmemiş ise: Komisyonun önerisi ve AP'nin müvafakati alınarak Konsey oybirliği ile uyum tedbirleri alabilir.

AB ile Üye Devletler arasındaki ilişkiler: Birlik Yetkilerinin Sınırlandırılması

Münhasır Yetkiler	• Sadece Birliğin yetkili olduğu alanlardır. • Üye devletler Birliğin doğrudan yetkilendirmesi ile yetki sahibi olabilirler: Gümrük Birliği, İç pazarın işleyişi için gereken rekabet kurallarının oluşturulması, Para birimi Euro olan devletlerin para politikası, Ortak Balıkçılık politikası çerçevesinde biyolojik deniz kaynaklarının koruma altına alınması, ortak ticaret politikası. • Üye devletlerin yetkilendirme olmadan bu alanlarla ilgili düzenleme yapması ihlal davalarına konu olabilir.
Paylaşılan Yetkiler	• Üye devletlerin Birliğin yetki kullanmadığı ölçüde yetki kullanabildiği yetki çeşididir. • Eğer üye devletler yetki kullanacak ise Birlik hukukuna aykırı olmaması gerekir. • Yani hem AB hem de üye devletler aynı anda yetkili değildir. Paylaşılan yetki

	alanları: İçpazar, Sosyal politika, Ekonomik/Sosyal/Yersel uyum, Biyolojik deniz kaynaklarının koruma altına alınması hariç: tarım ve balıkçılık, Çevre, Tüketicinin korunması, Taşımacılık, Trans-Avrupa Ağları, Enerji, Özgürlük/güvenlik/adalet, halk sağlığı ve ortak güvenlik İSTİSNA: Birlik araştırma, teknoloji, uzay, kalkınma için işbirliği ve insani yardım alanlarında tedbirler alabilir ancak üye devletlerin yetki kullanmasına engel değildir.
Üye Devletlerin Eylemlerini Desteklemek, Koordine Etmek veya Tamamlamak için Kullanılan Yetkiler (Çerçeve Yetkiler)	• Temel yetki üye devletlerdedir • Birlik sadece üye devletlerin düzenlemelerini destekleme ve eşgüdümü sağlama konularında gereken tedbirleri alır • İnsan sağlığının korunması ve iyileştirilmesi, sanayi, kültür, turizm, eğitim, mesleki eğitim, gençlik ve spor, sivil savunma, İdari İşbirliği

Yetkilerin Kullanılmasında İzlenen İlkeler

1-Katmanlı Yetki İlkesi 	• İlk kez Avrupa Tek Senedi ile çevre politikalarına ilişkin olarak kurucu antlaşmalara dahil edilmiştir • Kapsamlı şekilde Maastricht Antlaşması ile düzenlenmiştir • Amsterdam Antlaşmasına eklenen bir protokol ile bu yetkinin çerçevesi detaylı şekilde düzenlenmiş • Lizbon Antlaşması da ek bir protokol ile ulusal parlamentolara bu ilkenin uygulanmasını denetleme imkanı verilmiştir
Katmanlı Yetki İlkesi Nedir?	• ABA.m.5/III: «Birlik münhasır yetkisine girmeyen alanlarda, sadece, öngörülen eylemin amaçlarının üye devletler tarafından merkezi düzeyde veya bölgesel ve yerel düzeyde yeterli biçimde gerçekleştirilemeyeceği, • Fakat söz konusu eylemin boyutu ya da etkileri itibarıyla Birlik düzeyinde daha iyi gerçekleştirilebileceği durumlarda harekete geçer.»

	• Münhasıran yetkinin Birlikte olduğu alanlarda Subsidiarite ilkesinin uygulanmasından bahsedilemez, daha çok diğer yetki alanlarından paylaşılan yetkilerle ilişkili kullanılmaktadır • Bir eylem �ye devlet veya devletler tarafından daha iyi bir şekilde gerçekleştirildiğinde Birliğin bu ilkeyi uygulaması söz konusu olamaz • Birlik sadece eylemin boyutu ya da etkileri itibariyle Birlik düzeyinde daha iyi gerçekleştirilebileceği durumlarda harekete geçebilecektir. • Ayrıca Birliğe yeni bir yetki verilmesinin dayanağı olarak bu ilkeye başvurulamaz, ancak mevcut yetkilerin kullanılmasına ışık tutabilir
Katmanlı Yetki İlkesinin Denetimi	
a- A Priori Denetim (�nleyici Denetim)	• Lizbon Antlaşması ile getirilen bir erken uyarı sistemidir • Birlik tasarrufu tasarı halinde iken ulusal parlamentoların şikayetlerini dile getirebildiği bir önleyici mekanizma oluşturulmuştur • Birlik hukuksal tasarrufları �ye devletlerin ulusal parlamentolarına gönderilir. • Ulusal parlamentoların gönderim tarihinden itibaren 8 hafta içinde AP, Konsey ve Komisyon Başkanına söz konusu teklifin Katmanlı Yetki İlkesi ile uyumsuzluğuna dair görüş bildirme hakları bulunmaktadır • �ye devletlerin ulusal parlamentolarının 1/3 � Birlik hukuksal tasarrufunun katmanlı yetki ilkesi ile uyumsuzluğu hakkında görüş bildirmesi halinde, Komisyon veya söz konusu proje sahibi birim metnini gözden geçirir ve önerisini sürdürmesi halinde kararının gerekçelerini bildirir. • Birlik tasarrufuna ilişkin Konsey ve Avrupa Parlamentosunun ilk görüşmesinde ulusal parlamentoların yarısı tarafından katmanlı yetki ilkesine bir itiraz var ise bu konuda bir karar vermek durumunda kalmaktadırlar • Bu yöntem ile ulusal parlamentolar Birlik hukuksal tasarruflarının hazırlık

	evresine demokratik bir şekilde katılabilmektedir
b- A Posteriori Denetim (Sonradan Yapılan Düzeltici Denetim) 	- Lizbon Antlaşması ile getirilen bir denetim yoludur - Ulusal parlamentolar bir yasama işlemi nedeniyle Katmanlı Yetki İlkesinin ihlal edildiği gerekçesi ile ABAD önünde dava açabilmektedir
2- Orantılılık İlkesi	- ABAD içtihatları ile açığa çıkmış bir ilkedir - Maastricht Antlaşması ile ABA m.5/IV'de yani ilk kez bir kurucu antlaşmada düzenlenmiştir - Bu ilkeye göre, Birlik eyleminin içeriği ve şekli, Antlaşmaların amaçlarını gerçekleştirmek için gerekli olanı aşamaz - Yani bu ilke ile Birlik tasarruflarının seviyesi belirlenmektedir - Katmanlı Yetki İlkesinden farklı olarak münhasıran Birlik alanına bırakılan yetkilerde de orantılılık ilkesi uygulanmaktadır
3- Birlik Yetkilerinin Uygulanmasında Esneklik İlkesi: Yakın İşbirliği 	- İstenilen hedeflere Birlik tarafından makul bir süre içinde topluca ulaşılamayacağı durumlarda son çare olarak başvurulabilecektir - AB çerçevesinde Birlik müktesebatına uygun olarak kurulması gerekir - Münhasıran Birliğe ait olan yetki alanlarında üye devletler arasında yakın işbirliği kurulamaz - İç Pazar ve Ekonomik ve Sosyal uyuma hâle getirmemesi gerekir - En az 9 üye devletin katılımı gerekir - Tümüyle üye devletlerin katılımına açık olması gerekmektedir - Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası dışındaki alanlarda: Yakın işbirliği kurmak isteyen devletler, Komisyona, bir talepte bulunurlar - Komisyonun önerisi üzerine Avrupa Parlamentosunun muvafakati alındıktan sonra Konsey tarafından izin verilir - Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası alanında ise doğrudan Konseye talepte bulunulur. Konsey bu talebi Birlik

	Dışışleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisine ve Komisyona iletir. Ayrıca durumu bilgilendirme mahiyetinde Avrupa Parlamentosuna da talep iletilir • Yakın işbirliğine katılan devletlerin Konseydeki oybirliği ile nihai karar verilir. Yakın işbirliğine katılmayan devletler bu görüşmelere katılabilir ancak oy kullanamazlar • Ayrıca Konsey oybirliği sağlayarak alacağı bir karar ile yakın işbirliğine ilişkin prosedür için nitelikli çoğunluk ile karar alma prensibini benimseyebilir
--	--